

**Graduada en Maestro en Educación Primaria
Lehen Hezkuntzako Irakasletzako Gadua**

**Trabajo Fin de Grado
Gradu Bukaerako Lana**

Euskara eta erdara, txandaketak eta kalkoak Lehen Hezkuntzako eskolako haurren produkzioan.

Ikaslea: Lorea Ike Ibarra

Bideorako esteka: <https://youtu.be/NpeXyulgRvk>

Tutor/Tutorea: Orreaga Ibarra Murillo

Departamento/Saila: Filologia eta Hizkuntzaren Didaktika

**Campo/Arloa: Filologia eta
Hizkuntzaren Didaktika**

**Hilabetea, urtea:
2022ko maiatza**

Euskara Eta Erdara, Txandaketak Eta Kalkoak Lehen Hezkuntzako Eskolako Haurren Produkzioan.

Ikaslea / Estudiante

Lorea Ike Ibarra

Izenburua / Título

Euskara eta erdara, txandaketak eta kalkoak Lehen Hezkuntzako haurren produkzioan / Euskara y castellano, cambios y calcos en las producciones de los niños en Educación Primaria.

Gradu / Grado

Lehen Hezkuntzako Irakasleen Gradua / Grado en Maestro en Educación Primaria

Ikastegia / Centro

Giza eta Gizarte Zientzien Fakultatea / Facultad de Ciencias Humanas y Sociales
Nafarroako Unibertsitate Publikoa / Universidad Pública de Navarra

Zuzendaria / Director-a

Orreaga Ibarra Murillo

Saila / Departamento

Filologia eta Hizkuntzaren Didaktika / Filología y Didáctica de la Lengua

Ikasturte akademikoa / Curso académico

2021/2022

Seihilekoa / Semestre

Udaberria/Primavera

HITZAURREA

2007ko urriaren 29ko 1393/2007 Errege Dekretua, 2010eko 861/2010 Errege Dekretuak aldatuak, Gradu ikasketa ofizialei buruzko bere III. kapituluan hau ezartzen du: “ikasketa horien bukaeran, ikasleek Gradu Amaierako Lan bat egin eta defendatu behar dute [...] Gradu Amaierako Lanak 6 eta 30 kreditu artean edukiko ditu, ikasketa planaren amaieran egin behar da, eta tituluarekin lotutako gaitasunak eskuratu eta ebaluatu behar ditu”. Nafarroako Unibertsitate Publikoaren Lehen Hezkuntzako Irakaslearen Graduak, ANECAk egiaztatutako tituluaren txostenaren arabera, 12 ECTSko edukia dauka.

Abenduaren 27ko ECI/3857/2007 Aginduak, Lehen Hezkuntzako irakasle lanetan aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizialak egiaztatzeko baldintzak ezartzen dituenak arautzen du titulu hau; era subsidiarioan, Unibertsitatearen Gobernu Kontseiluak, 2013ko martxoaren 12ko bileran onetsitako Gradu Amaierako Lanen arautegia aplikatzen da.

ECI/3857/2007 Aginduaren arabera, Lehen Hezkuntzako Irakaslearen ikasketa-plan guztiak hiru modulutan egituratzen dira: lehena, oinarrizko prestakuntzaz arduratzen da, eduki sozio-psiko-pedagogikoak garatzeko; bigarrena, didaktikoa eta diziplinakoa da, eta diziplinen didaktika biltzen du; azkenik, Practicum daukagu, zeinean graduko ikasleek eskola praktikan lortu behar dituzten gaitasunak deskribatzen baitira. Azken modulu honetan dago Gradu Amaierako Lana, irakaskuntza guztien bidez lortutako gaitasun guztiak islatu behar dituena. Azkenik, ECI/3857/2007 Aginduak ez duenez zehazten gradua lortzeko beharrezkoak diren 240 ECTSak nola banatu behar diren, unibertsitateek ahalmena daukate kreditu kopuru bat zehazteko, aukerako irakasgaiak ezarriz, gehienetan.

Beraz, ECI/3857/2007 Agindua betez, beharrezkoa da ikasleak, Gradu Amaierako Lanean, erakutsi dezan gaitasunak dituela hiru moduluetan, hots, oinarrizko prestakuntzan, didaktikan eta diziplinan, eta Practicumean, horiek eskatzen baitira Lehen Hezkuntzako Irakasle aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizial guztietan. Oinarrizko prestakuntzako modulua osatzen duten ikasgaien inguruan arituz esan beharko genukeen lehenengo gauza honakoa izango litzateke: ikasgai guztiak eta hauean lortutako ezagutza ezberdinak baliagarriak suertatu zaizkigu lan hau aurrera eramateko. Egia da, batzuk beste batzuk baino baliagarriago suertatu zaizkigula, nahiz eta zehazki lortutako jakintza guztiak ez ditugun landuko. Landu ditugun gaiak lan osoan zehar ikusteko aukera izango ditugu, baina ez zati ezberdinetan berezita.

Didaktika eta diziplinako moduluak aipatuz, marko teorikoa osatzeko oso baliagarria izan zaigula esan beharko genuke. Eta honekin lotuta, Hizkuntzaren Didaktikaren inguruan izan ditugun bi irakasgaiak ere aipatzekoak izango lirateke. Nabarmendu genitzakeen irakasgaiak lehenengo urteko Psikologia eta Soziologia izan litezke. Lehenengoa ikasleen garapenaz konturatzeko, hauek tratatzeko

era zuzentzeko eta jarduteko modua ezagutzeko baliagarria izan zaigu. Bigarrena aldiz, prestatutako inkestak ahalik eta osoen egoteko. Arestian esan bezala, lanean zehar ikusiko dugunez, Hizkuntzaren Didaktika I eta Hizkuntzaren Didaktika II baliagarriak izan zaizkigu ere marko teorikoa osatzeko, eta hauekin lotuta Euskarazko Komunikazio Trebetasunak ahalik eta zuzenen idazteko orduan ere oso interesgarriak iruditu zaizkigu. Aurreko paragrafoan aipatutako irakasgaiak baliagarriak izan zaizkigu ere perpaus motak aztertzeko eta kalko okerrak kontutan hartzeko. Ondorioz, marko teorikoa osatzeko ere oso baliagarriak izan dira.

Practicum moduluak klasean adi egoteko eta aldi berean behatzen eta datuak hartzeko aukera eman digula esan beharko genuke. Bigarren eta hirugarren praktikek laugarren ikasturteko zatirik garrantzitsuena hartu dute eta hauek askotariko egoera ezberdinak bizitzeko aukera eman digute. Aipatzekoa da, baita ere, azken praktika hauek Corpusean izandako eragina; batez ere corpusa osatzerakoan.

Atal honi amaiera emateko, ECI/3857/2007 Aginduak ezartzen du, Gradua amaitzerako, ikasleek gaztelaniazko C1 maila eskuratuta behar dutela. Horregatik, hizkuntza gaitasun hau erakusteko, hizkuntza honetan idatziko dira Sarrerako "prologo" a eta Ondorio orokorren atalak, baita hurrengo atalean aipatuko dugun laburpena ere (euskaraz eta ingelesez ere). Beste guztia euskaraz idatzita egongo da.

LABURPENA

Gradu-amaierako lan honen helburu nagusia D ereduko ikastetxe bateko haur elebidunen euskararen garapenari buruzko azterketa eta analisi bat egitea da. Bereziki, gaztelaniaren eta euskararen arteko kalkoak eta kode-aldaketa aztertzen dira. Azterketa hau Amaiur Ikastolan egin da, Iruñean dagoen D ereduko eskola batean. Azterketa lehen hezkuntzako hirugarren mailako haurrei egiten zaie, hau da, 8 eta 10 urte bitarteko ikasleei.

Egindako azterketa ahozko ekoizpenen corpus bat biltzean datza, non kalkoen eta txandakatzeen adibideak agertzen diren. Erabilitako metodologia behaketa sistematikoa izan da, “behatzailearen paradoxa” erabiliz datuak biltzeko. Horrela, ikastetxean erabilitako metodologia ere ebaluatu ahal izan dut. Ondorio gisa, esan dezakegu gaztelaniak eragin handia duela euskararen. Egoera hori arintzeko, unitate didaktiko bat diseinatu dut, euskararen irakaskuntza-maila hobetzeko eta adin horretako ikasleen ahozko produkzioa hobetzeko.

Hitz gakoak: ahozkotasuna, elebitasuna, kalkoa, kode aldaketa, hizkuntza ukipena.

RESUMEN

El objetivo principal de este Trabajo de Fin de Grado es hacer un estudio y un análisis acerca del desarrollo del euskera entre los niños bilingües de un centro del modelo D. En especial se analizan los calcos y el cambio de código entre la lengua castellana y la vasca. Este estudio se ha llevado a cabo en Amaiur Ikastola, una escuela situada en Pamplona y de modelo D. El análisis se realiza a niños y niñas de tercero de primaria, es decir, a estudiantes de entre 8 y 10 años.

El análisis realizado ha consistido en la recogida de un corpus de las producciones orales, en las que aparecen ejemplos de calcos y alternancias lingüísticas. La metodología utilizada ha sido la observación sistemática utilizando la recogida de datos mediante la “paradoja del observador”. De esta manera, he podido evaluar también la metodología usada en el centro. Como conclusión, podemos decir que el castellano influye con fuerza en el euskera. Para paliar esta situación, he diseñado una unidad didáctica, con el objetivo de mejorar el nivel de enseñanza del euskera y mejorar la producción oral del euskera del alumnado de esta edad.

Palabras clave: oralidad, bilingüismo, calco, cambio de código, contacto lingüístico.

ABSTRACT

The main objective of this Final Degree Project is to carry out a study and analysis of the development of Basque among bilingual children in a model D school. In particular, calques and code switching between the Spanish and Basque languages are analyzed. This study has been carried out in Amaiur Ikastola, a school located in Pamplona and of model D. The analysis is carried out on children in the third year of primary school, that is, students between 8 and 10 years of age.

The analysis consisted in the collection of a corpus of oral productions, in which examples of calques and linguistic alternations appear. The methodology used was systematic observation using data collection by means of the "observer's paradox". In this way, I have also been able to evaluate the methodology used in the center. As a conclusion, we can say that Spanish has a strong influence on Basque. To alleviate this situation, I have designed a didactic unit, with the aim of improving the level of teaching of Basque and improving the oral production of Basque of students of this age.

Key words: orality, bilingualism, calque, code switching, language contact.

AURKIBIDEA

INTRODUCCIÓN	8
1. MARKO TEORIKOA	9
1.1. NAFARROAN DAGOEN EGOERA SOZIOLINGUISTIKOA	9
1.2. KODE-ALDAKETA ETA KALKOA	12
1.2.1. KODE ALDAKETA	13
1.2.2. KALKOA	14
1.3. LEHEN HEZKUNTZAKO GRADUAREKIKO HARREMANA	17
2. HELBURUAK	19
3. MARKO METODOLOGIKOA	20
3.1. AMAIUR IKASTOLA	20
3.2. AZTERKETA	22
4. ALDERDI PRAKTIKOA	31
5. PROPOSAMEN DIDAKTIKOA	37
5.1. DESKRIPZIOA/JUSTIFIKAZIOA	37
5.2. HELBURUAK	37
5.3. EDUKIAK	38
5.4. JARDUERAK: MATERIALAK ETA BALIABIDEAK	38
5.5. JARDUERAK: ARIKETEN SEKUENTZIAK	39
5.6. EMAITZAK	40
CONCLUSIONES	42
BIBLIOGRAFIA	43
ERANSKINAK	45

INTRODUCCIÓN

Todos conocemos que en la comunidad foral de Navarra conviven dos lenguas, el euskera y el castellano. Por lo tanto, estas dos lenguas están en contacto constantemente desde hace muchos siglos. Este Trabajo de Fin de Grado tiene como objetivo analizar las influencias de dos idiomas, el castellano y el euskera en concreto. Asimismo, podremos analizar el cambio de código y el calco de estos dos idiomas. Este análisis se hará en una clase de modelo D en Pamplona, es decir, en un ámbito bilingüe. Alumnos y alumnas de tercero de primaria de Amaiur Ikastola, serán analizados respecto al lenguaje del habla del euskara. Es decir, este estudio está centrado en niños y niñas de entre 8 y 10 años.

Con este análisis, podremos ver la influencia que tiene el castellano respecto al euskera y cómo esto hace que no se hable correctamente este idioma. El español es un idioma generalmente más hablado que el euskera en Pamplona, por eso influye mucho en el habla del euskera, sobre todo. El castellano es un idioma más poderoso que el euskera, las dos conviven en una situación de diglosia. Llevando a cabo este análisis, podremos ver como se cometen cambios de código y calcos en el idioma. Estos son consecuencia de que vivimos en una ciudad bilingüe como es Pamplona. Casi es inevitable mezclar los dos idiomas y más siendo jóvenes o niños y niñas de primaria.

Los calcos nos hacen hablar incorrectamente el euskara, existen calcos erróneos y calcos aceptados, es decir, no erróneos. Esto es algo que se explicará más adelante.

En este trabajo lo que estudiamos es la oralidad, es decir, me fijaré en las producciones orales de los niños y analizaré estos cambios cuando hablan en euskara. Para ello, utilizaré una metodología adecuada que es la observación mediante la paradoja del observador. Este estudio de la lengua oral en esta etapa de primaria, puede servir también para complementar los estudios anteriores que han hecho otros investigadores en los que analizan interferencias y calcos en esta etapa escolar.

Aparte de eso, he creado una propuesta didáctica que tiene como finalidad mejorar el habla del euskara. Después de analizar la producción oral infantil, hemos diseñado una serie de actividades para estos alumnos y estas alumnas. Consisten en varios ejercicios donde los niños y niñas tendrán que hablar bastante en vasco para poder mejorar sus producciones orales en este idioma. De esta manera aprenderán a hablar mejor el euskera y desarrollarán la capacidad de hablarlo fluidamente.

1. MARKO TEORIKOA

1.1. NAFARROAN DAGOEN EGOERA SOZIOLINGUISTIKOA

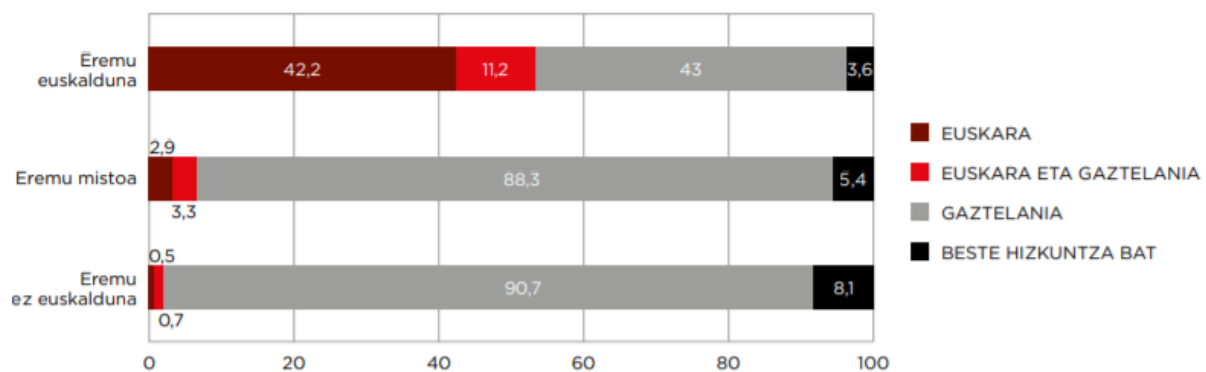
Jakina denez, erkidego elebidun batean bizi gara; hori dela eta, gaur egun, Nafarroan bi hizkuntza dira nagusia: euskara eta gaztelania. Bi hizkuntza hauen erabilera ez da orekatua, eta erabilera aldetik, hainbat alderdiren arabera, bat bestea baino gehiago hitz egiten da; pertsonaren arabera, zonaldearen arabera, bizimoduaren arabera...

Nafarroan euskararen mintzamenaren arabera hiru eremu ezberdintzen dira (Nafarroako Gobernu, 2018); euskalduna, mistoa (euskara eta gaztelera hitz egiten dena) eta ez euskalduna. Iparraldea euskalduna da, erdialdea mistoa eta hegoaldea ez euskalduna. Eremu euskaldunean eta mistoan euskara hizkuntza koofiziala da. Eremu ez euskaldunean berriz, ez da koofiziala.

Azken urte hauetan hainbat ikerketa soziolinguistikoren arabera, ikusi da gero eta euskaldun gehiago daudela Nafarroan. Ikerketa hauen arabera, argi dago Lehen hizkuntza soilik euskara izan duten biztanleria jaitsi dela, baina, euskara eta gaztelania ere lehen hizkuntza duten biztanleria igo da (Nafarroako Gobernu, 2018).

1. irudia

Lehen hizkuntza eremuaren arabera

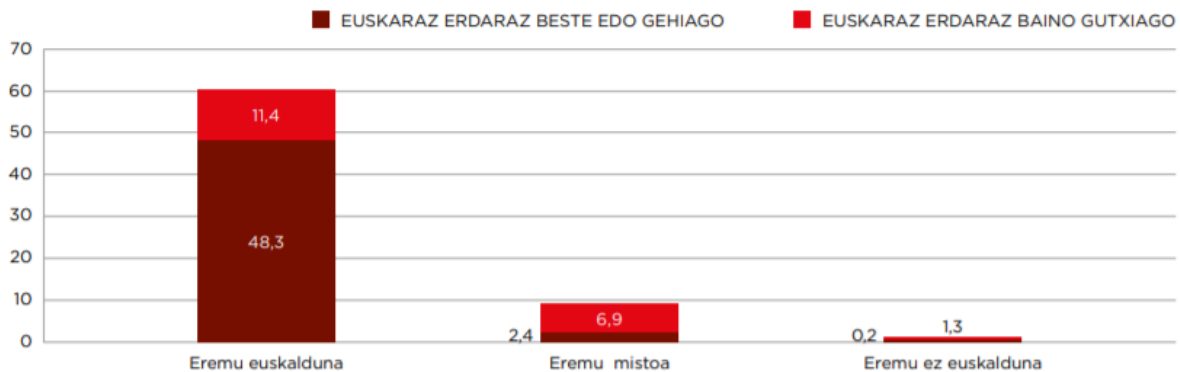

Oharra: Biztanleriaren lehen hizkuntza eremuaren arabera iruditik egokituta, Nafarroako Gobernu, 2018, GBBI / ESyCV

Grafiko honetan ikusten den bezala, eremu euskaldunean dagoen biztanleriaren erdia baino gehiagok euskara izan du lehen hizkuntza bezala. Eremu mistoaren egoera, aldiz, desberdina da, oso ehuneko gutxikoa baita euskara lehen hizkuntza bezala daukatenak, gehienak gaztelera izan baitute, grafiko honetan ikusten den bezala.

2. irudia

Hizkuntza erabilera hizkuntza eremuaren arabera

Oharra: Hizkuntza erabilera hizkuntza eremuaren arabera iruditik egokituta, Nafarroako Gobernua, 2018, GBBI / ESyCV

Lehen esan bezala, erkidego elebidun batean erabat normala da hizkuntza bat bestea baino gehiago erabiltzea eta egoera ezberdinetan, gehienetan bat edo bestea nagusitzen da, elkarrizketatzailea, momentua eta egoeraren arabera bat ala bestea nagusitzen da. Nafarroako euskararen erabilerari dagokionez, ikerketa honen arabera, eremu mistoan, beste grafikoan bezala, oso hitzun gutxik erabiltzen dute euskara.

Ikerketa hau, Nafarroan egin zen 2018.urtean, 16 urte baino gehiagoko hitzunei. Iruña eremu mistoan kokatuz eta egoera larri hau ikusita, euskararen erabileraren aldeko apustua egin behar dela argi dago, izan ere, ikusten den bezala gaztelarak nagusitasuna hartzen ari baita.

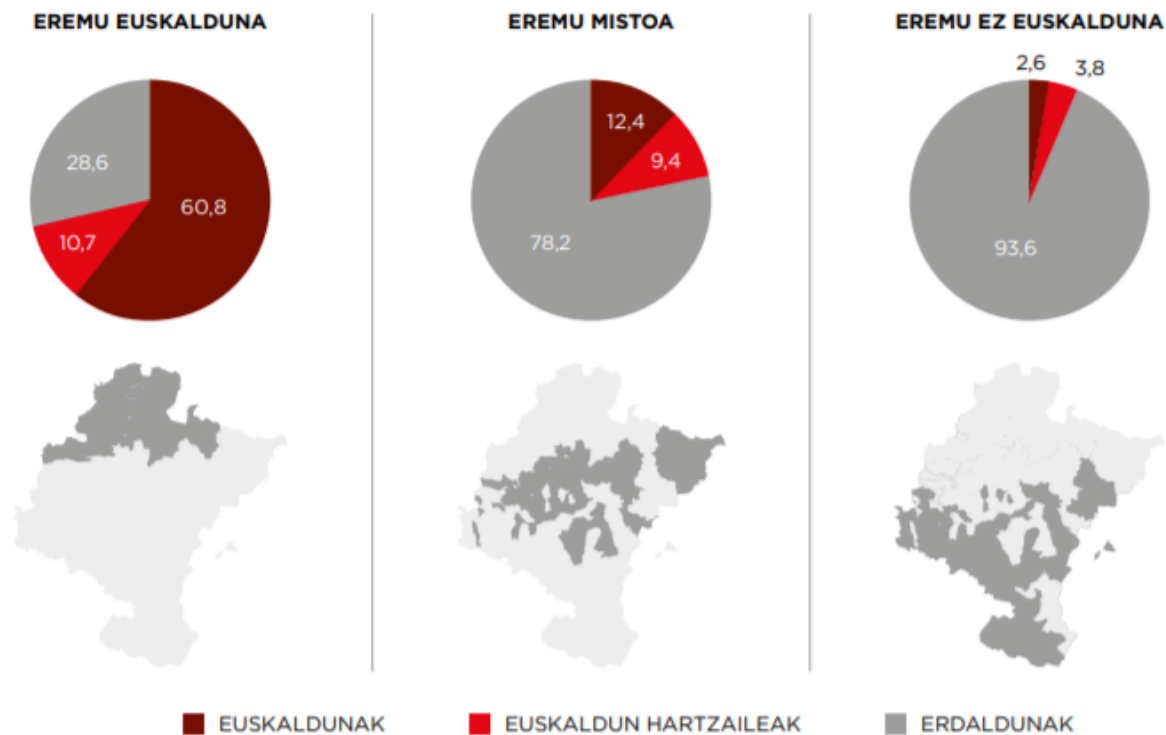
Kontuan hartzeko beste alderdi bat, euskararen erabilera ona eta txarra izan behar dugu. Horretarako Nafarroako Gobernuak (2020) azaltzen dituen kategoriak argi izan behar ditugu:

- **Hiztun motak.** Hiru hiztun mota bereizi dira euskaraz mintzatzeko eta ulertzeko gaitasunaren arabera:
 - *Euskalduna*, euskaraz ongi edo nahiko ongi ulertzeko eta mintzatzeko gai dena.
 - *Euskaldun hartzailea*, euskaraz zerbait badaki ere, ongi edo nahiko ongi mintzatzeko gai ez dena.
 - *Erdalduna*, euskaraz ulertzeko eta mintzatzeko gai ez dena.
- **Elebidun tipologiak.** Hiru elebidun tipologia bereizi dira euskaraz eta erdaraz (oro har, gaztelaniaz) duten hizkuntza gaitasun erlatiboaren arabera:
 - *Euskal elebiduna*, euskaraz mintzatzeko erraztasun handiagoa duena erdaraz mintzatzeko baino.
 - *Elebidun orekatua*, euskaraz eta erdaraz mintzatzeko erraztasun bera duena.
 - *Erdal elebiduna*, erdaraz mintzatzeko erraztasun handiagoa duena euskaraz mintzatzeko baino.

Hiru hiztun mota horiek existitzen dira Nafarroan. Azpian dagoen grafikoari begira, eremu euskaldunean gehienak dira euskaldunak eta eremu ez euskaldunean gehienak erdaldunak dira. Eremu mistoan ere gehienak erdaldunak dira ere, eremu mistoa izanez.

3. irudia

Euskara gaitasuna hizkuntza eremuaren arabera. Nafarroa, 2018 (%)

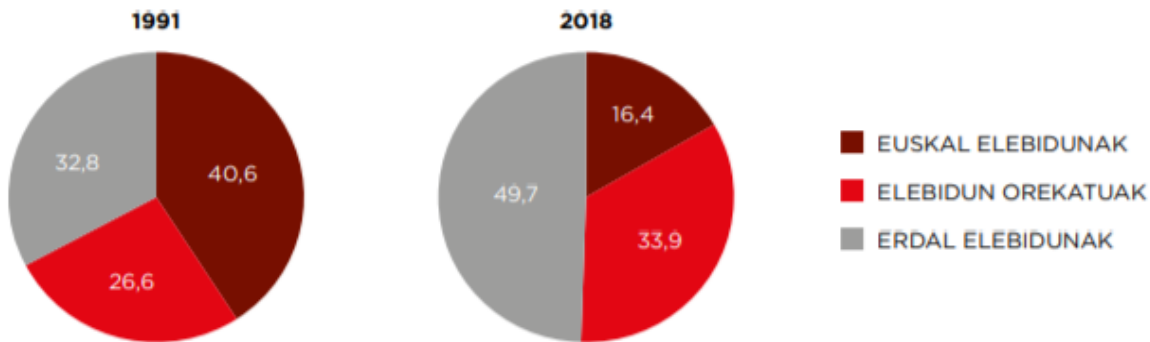

Oharra: Euskara gaitasuna hizkuntza eremuaren arabera iruditik egokituta, Nafarroako Gobernua, 2018, GBB1 / ESyCV

Elebidunen artean, denbora pasata, aldaketa handiak egon dira, bereziki euskal elebidunen artean. Lehen, euskal elebidun askoz gehiago zeuden erdal elebidunak baino, orain aldrebes gertatzen da, euskal elebidun gutxiago dago eta erdal elebidun biztanleria igo da. Honekin gaztelera nagusitasuna hartzen ari dela ikusi ahal dugu, nahiz eta orain euskaraz ikasteko aukera gehiago dagoen, alegia, hezkuntzan euskara ikasteko ahalmena nagusitu da. Arazoa da eta aurrerago komentatuko da, euskara ikasketetan bakarrik erabiltzeko joera dagoela eta gaztelera beste momentu guztietan.

4. irudia

Euskaldunen hizkuntza gaitasun erlatiboaren bilakaera. Nafarroa, 1991 - 2018 (%)

Oharra: Euskaldunen hizkuntza gaitasun erlatiboaren bilakaera. Nafarroa, 1991 - 2018 (%) iruditik egokituta, Nafarroako Gobernua, 2018, GBBi / ESyCV

1.2. KODE-ALDAKETA ETA KALKOA

Aurreko lerrootan ikusten den bezala, Nafarroan bi hizkuntza nagusi hitz egiten dira; euskara eta gaztelania. Honek eragiten duena da *diglosia* sortzea, hots, hiztun komunitate batean bi hizkuntzetako bat bestea baino gehiago erabiltzea. Hizkuntza batek besteak baino prestigio gehiago izaten du eta egoera ezberdinetan erabili ohi dira. Nafarroan argi dago gaztelera hizkuntza menderatzailea dela, hau da, euskara baino askoz gehiago erabiltzen dela orokorrean. Familia, egoera, bizimodua edo beste baldintzen arabera izango da gaztelania edo euskararen menderatzea edo indarra, baina orokorrean gaztelaniak botere handiago izaten du.

Bestaldetik, duela 50 edo 60 urte, Nafarroako biztanle askok euskara zeukaten lehen hizkuntza bezala, baina euskaraz ikasteko ez zegoen aukerarik. Gaur egun, alderantziz gertatzen da, biztanleria gazteak gaztelera izan ohi du nagusiki lehen hizkuntza bezala; baita euskarazko D ereduko zentroetan ere, baina, ikasketak euskaraz egiteko aukera izan dute, behintzat eremu mistoan eta euskaldunean.

Gure gaiari hurbilduz, alegia, egunerokoan bi hizkuntza ezberdinak erabiltzeak ondorio batzuk dakarzki; hizkuntza guztiak elkarren aldamenean daudenean eta biak erabiltzen direnean fenomeno batzuk ekartzen ditu. Haien artean, hizkuntzen arteko kode-aldaketa edota kalkoa. Urteak eta urteak bi hizkuntza erabiliz, haien arteko nahastea sortu ahal da eta azkenean biak erabili elkarriketa berberean.

Hori dela eta, GBL honetan ikertuko dudana hauxe da: euskara-gaztelaniaren artean sortzen den kode-aldaketa eta kalkoak eskolako umeen hizkeran oinarrituz, alegia, hizkuntzen arteko bi nahasmen mota hauek izanen dira aztergai. Euskara eta gaztelaniaren kode-aldaketa eta kalkoa zer da, noiz erabiltzen da, nork erabiltzen du, zeren arabera... argituko dut.

1.2.1. KODE ALDAKETA

Kode-aldaketa edo code-switching ingelesez, bi hizkuntza edo gehiago esaldi edo diskurtso berean erabiltzeari dagokio, hizkuntzen arau fonologikoak edo sintaktikoak errespetatuz. Hau da, hitzun berak diskurtso berean bi hizkuntza txandaka erabiltzea, edo hitzun beraren diskurtsoan hizkuntza desberdinetako perpausak edo perpaus-zatiak elkarren ondoan jartzea (Ibarra, 2011, 280.orr). Adibidez: “Momentu horretan oroitu nintzen *que no tenía las llaves de casa*”. Esaldi honetan euskaraz eta gazteleraz hitz egiten da. Perpaus bat gazteleraz eta bestea euskaraz dago, bi hizkuntzen arau fonologiko eta sintaktikoak ongi erabiliz. Honi kode-aldaketa deritzo.

Poplacken (1980) arabera, kode-aldaketan hiru mota daude: *tag-switching*, *intrasentential code-switching* eta *intersentential code-switching*. Euskarara itzulita, etiketa aldaketa, perpaus barruko aldaketak eta perpaus kanpoko aldaketak izango dira.

Lehenengoa, makulu-hitzak, interjekzioak, diskurtso markatzaileak... bigarren hizkuntz horretan sartzen direnean da. Hau da, euskaraz hitz egiten dugunean eta gazteleraz euskaraz egindako diskurtso horretan hitz hauek sartzen ditugunean. Adibidez: *hombre, pues, guay!, o sea, andal, y así...*

Perpaus barruko aldaketa izango litzateke perpausaren edo esaldiaren barruan kodez aldatzea. Aldaketa hori hitzaren mugen barruan ere gerta daiteke (adib. Izen sintagma, aditz sintagma, izena, adjektiboak eta abar solasaldiarena ez den beste hizkuntza batean agertzea) (Muñoa 2002, *apud* Romaine 1989). Hau da, esaldi berdinean hizkuntzaz aldatzea adibidez, “Ez zait ezer gustatzen *el melón con jamón*”.

Perpaus kanpoko aldaketei buruz hitz eginez, hauek esaldi osoari egiten diote erreferentzia. Esaldi bakoitza hizkuntza batean erreproduzitzea izango litzateke. Adibidez: “Gaur korrika egitera joan naiz *pero no me he cansado*”. Ibarra (2014) dioen bezala, diskurtsoa euskaraz egituratuta dago, eta txertatzen diren perpausak mota guztietakoak dira: kopulatiboak, baldintzazkoak, hautakariak, mendekoak eta perpaus erlatiboak.

Baldintzazko perpausak

Esaldi hauetan normalean bukaeran agertzen zaigu hizkuntza aldaketa, hau da, perpausaren bigarren zatian. Adibidez: “Eskolara joaten banaiz, *me voy a portar bien*”.

Perpaus kopulatiboak

Hemen y eta *eta* hitzekin gertatzen da. Hauek biak erabiltzen dira baina arruntagoa da y erabiltzea kode-aldaketa bat egitean. Adibidez:

- Benetan lapurtzen ikusi nuela *y encima me vió a mí también*.
- Atzo azokara joan nintzen eta *compré un par de naranjas*.

Perpauk hautakariak

Mota honetan *o* eta *pero* hitzak erabiltzen dira kode-aldaketa egiteko. Hauek izango lirateke esaldi mota hauen bi adibide:

- Bihar jatetxean bazkalduko dugu *o mejor nos quedamos en casa?*.
- Gazta-tarta egin nion nire lehengusinari *pero no le gustó nada*.

Mendeko perpauk

Esaldi hauek gaztelerazko *que* edo *lo que* hitzekin osatuak daude, adibidez:

- Zer egin ahal dugu? Egin ahal dugu *lo que sea*.
- Nire amak esan dit *que no deje suelto al perro*.

Perpauk erlatiboak

Hemen dauzkagu adibide batzuk:

- Zure aurrean badago gizon bat *que lleva los pantalones de color azul*.
- Bihar ikusiko dugu *al tipo de la nariz grande*.

Cidek (2014) kode-aldaketa mota honetan eman daitekeen beste adibide bat ematen du. Adibidez, elkarrizketa bati buruz hitz egitean eta beste baten hitzak esan nahi dituzunean beste hizkuntza batean esatea. Hau da, euskaraz hitz eginez, beste baten hitzak gazteleraz erreproduzitu. Adibidez:

- Eta berak esan zion: “Van a cerrar la tienda en diez minutos, yo iría ahora”

Kode-aldaketa euskaratik gaztelerara, alderantziz egiten direnak baino askoz gutxiago egiten da. Hau da, gazteleratik euskarara egiten diren kode-aldaketak askoz nabariagoak dira. Gaztelera hizkuntza gehiengoa da eta horregatik jendeak gehiago hitz egiten du. Honek eragiten duena da, euskaraz hitz egitean gazteleraz hitz egitea ere, kode-aldaketak eginez.

Kode txandakatzek funtzio ugari ditu (adierazkortasuna, hizkuntza bateko hizkuntza-gabeziak arintzea, etab.), eta, *vascuenzol*-en kasuan, euskarak jasaten duen diglosia egoerari erantzuten dio, kontrako norabidean (hau da, *espacuencean*) kodeak ia ez ditugulako txandakatzen, mailegu lexiko hutsa baizik, kasu gehienetan «hitz-berniz»-ak dei daitezkeenak. (Cid Abasolo, 2014: 13)

1.2.2. KALKOA

Garziak (2005) dioenez, hizkuntza batek beste baten eredutik berera egokitzen duen egiturari esaten zaio kalkoa. [...]. Hitza ez da, berez, gaitzespenekoa. Askotan bezala, ordea (kritika hitzarekin,

adibidez, antzeko zerbait gertatzen da), txarrera hartzen da besterik gabe kalko hitza, hots, kalko oker zentzuan.

Nolanahi dela ere, ezin dugu kalkoa maileguarekin nahastu. Kalkoa hizkuntza batek beste baten egitura bera kopiatzea da. Mailegutza terminoak, adiera hertsian, kanpoko elementu (gehienetan, lexiko) baten transferentzia oso edo erabatekoa adierazten du; eta, beraz, kanpoko adierazle bat eta adierazi bat “inportatzea” edo hartzea esan nahi du (Alberdi 2009, apud Gómez 1998: 18- 43).

Adibidez, gaztelerazko *fútbol* hitza, euskaraz *futbol* esaten diogu. Hori mailegu bat izango litzateke. Gainera, hitz hori ingeleseko “football” hitzetik dator, beste mailegu bat dela. Kalkoez hitz eginez berriz, *bidailagun* hitza adibide jarrita, gaztelerazko *compañero de viaje* hitzetatik dator. Hitz hau hobetzekoa da *bidaide* edo *bidelagun* hitzekin, zeren literalki euskara itzulia baitago.

Beste adibide bat izan ahal da *arreta deitu* kasuarena, hau gazteleraren kalkoa da *llamar la atención*; honen ordez, hobe egongo litzateke *atentzioa eman* edota *deigarri izan/gertatu* erabiltzea:

- Su modo de andar *me llamó la atención*.
 - Kalkoa: Bere ibiltzeko moduak *arreta deitu* ninduen.
 - Hobetua: *Bere ibiltzeko moduak atentzioa eman zidan*.

Beste aldetik, mailegua eta kalkoa daukaten egiturak ere existitzen dira. Adibidez, gaztelerazko *compositor* hitza kalko bidez *konposagile* erabili ohi da batzutan. Hala ere, hobe egongo litzateke *konpositore* edota *musikagile* esatea. *Konposagile* hitza gaizki eratua dago, izan ere, *-gile* atzizkiak izenak ditu oinarri; *konposatu* (mailegua) + *-gile* (kalkoa).

Alberdik (2009), kalkoak sei motatan banatzen ditu: kalko semantikoak, kalko lexikoak, kalko lexiko-sintaktikoak, kalko fraseologikoak, kalko morfosintaktikoak eta kalko diskurtsiboak.

Kalko semantikoak

Kalko semantikoa, hitzen eta esaldien esanahietatik dator. Kanpoko ereduaren “barne-forma” (alderdi immateriala, alegia) imitatzen edo kopiatzen da (Alberdi, 2009). *Adibide konkretu bat jarriko dizuet* esaldia gaztelerako kalko bat da, zehazki *os voy a poner un ejemplo concreto* esalditik etorria. Zuzen esateko “adibide zehatz bat jarriko dizuet” esan beharko genuke.

Kalko lexikoak

Kalko lexikoa beste hizkuntza bateko barne-egitura itzultzea da, gure kasuan, gaztelerako barne-egitura euskarara itzultzea da. Beste hizkuntza bateko hitz bat kalkatzen denean, ez da kopiatzen kanpoko hitzaren azala edo adierazlea (osagai fonetikoa, alegia), bi alderdi hauek baizik: a) eredu-hitzaren morfologia-egitura; b) eredu-hitzaren esanahia (Alberdi, 2009). Mota honen barnean,

Kalkoen Behatokiak hiru azpi mota bereizten ditu. Lehendabizikoa eratorpena da eta gazteleraz datorren hitza zuzenean itzultzea da. Honen adibide, *alkatesa* da, gazteleraz *alcaldesa* esaten dena. Baina hitz hau ez da horrela itzultzen, *alkate* esaten zaio ere. Bigarren mota hitz-elkarketa da eta bere izenak esaten duen bezala, bi hitz elkartzan direnean sortzen da. Adibidez, *labur metraia*, *cortometraje* hitzetik dator eta itzultze literala da. Onartua daukaguna *film labur* da. Azkeneko mota hibridoa deitzen da eta mailegua eta kalkoaren elkarketa da. *Interpretari* da mota honetako adibide. Gaztelerako *interprete* hitzetik dator, hori izango zen mailegua, -ari sartzean kalko bat egiten ari gara eta kasu honetan ez da zuzena, *interprete* esaten zaio ere euskaraz, -ari sartzea ez da beharrezkoa.

Kalko lexiko-sintaktikoak

Mota honetan joskera sartzen dugu, hau da, sintaxia. Hau sartzean, adi egon behar dugu perpaus bateko hitzen ordena eta erlazioa betetzen duten funtzioetan. Adibidez, *nire etxeak 12 metro neurtzen ditu*, esaldi hau gazteleratik itzulia dago *mi casa mide 12 metros*. Ez da gaitzesten baina hobetu ahal da *nire etxea 12 metro luze da* esanez.

Kalko fraseologikoak

Mota honetan, esapideak sartzen dira adibidez. Hizkuntza bateko esapideak normalean ezin ditugu itzuli eta horiek kalko okerrak izango lirateke. Baina batzuetan esapideak gazteleratik euskarara itzuliak izan dira eta kalko onargarriak dira. Hemen bi azpi mota nagusi ditugu: lokuzioak eta kolokazioak. Lokuzioetan, bere izenak esaten duen bezala, egitura zehatz bat duten hitz multzo bat da, baina osatzen duten hitzetatik ezin da ondorioztatu bere esanahia. Adibidez, gaztelerazko *tomar el pelo* norbaiti iruzur egitea da. Esaldi honen kalkoa *ilea hartu* da baina euskarara ongi itzulia dagoena *adarra jo* da. Kolokazio motan, gazteleraz *en el mejor de los casos*, euskarara itzultzean *kasurik onenean* daukagu baina *onenean* bakarrik ongi egongo legoke esana. Beste azpi mota batzuk hizketa formulak eta paremiak dira. Haien adibide *sentitzen dut* edota *lan azkarra, lan zakarra* daukagu.

Kalko morfosintaktikoak

Bere izenak esaten duen bezala morfosintaxiarekin dauka zerikusia eta lau azpi mota dauzkagu. Izen-sintagma azpi motaren barruan “mutiko horiek lotsagabe batzuk dira” adibidea sartuko genuke. Adibide hau, *esos chicos son unos sinvergüenzas* gazteleraz dagoen adibidearen kalkoa da. Euskaraz, *mutiko horiek lotsagabeak dira* esanez aski da. Aditzan adibidez *-t(z)en* -rekin gertatzen da kalkoa. *Zinemara joaten gara?* gaztelerazko *vamos al cine?*-tik dator, esaldi horren kalkoa da, kalko okerra. Euskaraz *zinemara joanen gara?* zuzen esana dago. Perpausa azpi motan *tu actitud no me gusta nada* esaldiaren kalkoa *zure jarrera ez zait ezer gustatzen* daukagu. Euskaraz, *zure*

jarrera ez zait batere gustatzen esan beharko genuke. Azken azpi mota, perpausaren mailatik gorakoak da. *Gainbegirale bezala hartu dute* kalkoa, gazteleraz *lo han cogido como supervisor* esalditik dator. Baina euskaraz ez da horrela esaten, baizik eta *gainbegiraletzat hartu dute*.

Kalko diskurtsiboak

Mota honetan diskurtso markatzaileak eta kohesioa daukagu barne, hau da, diskurtsoaren mailan sartu ahal ditugunak. Diskurtso markatzaileen kalkoaren adibide bat *nire herrian Euskal Artzain txakurra eta Collie bezalako txakurrak daude*. Gazteleraz *en mi pueblo hay perros como el Pastor Vasco y el Collie* izango litzateke. Hau zuzen euskaraz esateko *nire herrian Euskal Artain txakurra, Collie-a eta halako txakurrak daude* esan beharko genuke adibidez. Kohesio aldean, *bere* hitzarekin kalkoak sortzen dira adibidez. *Si la altura de un triángulo es 3 cm y la base 5 cm, ¿cuál es su área?* esaldia gazteleraz dago eta euskarazko kalkoa *triangelu baten altuera 3cm-koa bada eta bere oinarria 5 cm-koa bada, zein da bere azalera?* izango litzateke. Esaldi hau euskara zuzenarekin esateko *zein da haren azalera?* esan beharko genuke.

1.3. LEHEN HEZKUNTZAKO GRADUAREKIKO HARREMANA

Euskararen inguruko kode-aldaketak eta kalkoak, hizkuntza hau hitz eginez sortzen dira. Lehen Hezkuntzako graduarekin zerikusia daukala argi ikusi ahal dugu baina ikus dezagun zer jartzen duen curriculumean.

Curriculumean, “Euskara eta literatura, D eredu” atalera joan beharko gara eta hortik aurrera dagoena irakurri. Mintzamina oso garrantzitsua da hizkuntza bat ikasteko eta ongi erabiltzeko. Lehenengo hainbat gaitasun garatzeko helburuak ikusi ahal ditugu, haien artean hauek ditugu (Curriculum. Lehen Hezkuntza. 2. liburukia. 2007:43):

1. Eguneroko gaiekin loturiko ahozko eta idatzizko diskurtsoak ulertzea, jarduera sozial eta kulturalako testuinguru desberdinetan..
2. Europako eleaniztasunaren errealitatea baloratzea, eta Espainiakoa, eta euskararen aldaera linguistikoak, kultur aberastasuna direlako.
3. Ahozko hizkuntza modu espontaneo eta egokian erabiltzea norberaren intereseko edo eguneroko bizitzako gaietan (familia, zaletasuna, gaurkotasuneko gertaerak...), errespetuzko eta laguntzazko jarrera edukiz.
4. Hizkuntzari eta erabilera linguistikoaren arauetara buruzko ezagutze baliatzea modu egokian, koherentean eta zuzenean idazteko eta hitz egiteko, eta ahozko zein idatzizko testuak ulertzeko.
5. Ikaskuntzarako abileziak eta trebetasunak barneratzea eta komunikazioari buruzko ezagutzak eta estrategiak beste hizkuntza batzuetara transferitzea.

Helburu hauei erreparatuz, ikusi ahal dugu hizkuntza hitz egiteak garrantzia daukala eta baita kode-aldaketa eta kalkoarekin harremana daukala. Oso garrantzitsua da hezkuntzaren munduan hizkuntza eta komunikazioa lantzea. Honen inguruan helburu asko daude eta ez da inoiz lantzeari uzten. Egunero komunikatzen gara eta hau txikitatik lantzea komenigarria da. Hitz egitea eta ahoz adieraztea, lehen esan bezala, beti egiten dugu. Baita oso garrantzitsua da idatziz eta beste modu batzuetan adierazpena garatzea. Horregatik, honi buruzko hainbat helburu ikusi ahal ditugu.

Ondoren, edukiei buruz dio eta gure multzoa “entzutea eta ulertzea, hitz egitea eta hizketan aritzea” izango litzateke, hau da, 1. multzoa. Baita 4. multzoa ere, “hizkuntzaren ezaguera”. Multzo hauen barruan gure gaiarekin zerikusia duten hainbat eduki aurkitu ahal ditugu (Curriculum. Lehen Hezkuntza. 2. liburukia. 2007:43):

- Hizkuntza ez baztertzaila eta desberdintasunekiko errespetua gordetzen duena erabiltzea.
- Iritzia azaltzea plan eta ekintza batzuei buruzko argudio laburrak eta azalpenak erabiliz.
- Ahozko testuak sortzea ikasteko eta informatzeko, bai xede didaktikoa dutenak bai egunero erabiltzen direnak, ez-formalak (berdinen arteko eta lan taldeko hizketaldiak), eta formalizazio maila handiagokoak (gelako azalpenak, elkarrizketak edo eztabaidak).
- Parte hartzea eta laguntzea gizarte harremanetako komunikazio egoeretan, bereziki bizikidetasuna sustatzera bideratutakoetan (eztabaida edo dilema moralak), komunikazio egoerari egokituz eta baliabide linguistiko egokiak erabiliz (elementu lexikoak, gramatikalak, fonologikoak...) eta diskurtso ordenatu eta koherente batez baliatuz.
- Eskolako eta gizarteko testuinguruan dagoen aniztasun linguistikoaren kontzientzia positiboa: euskalkiak eta kontaktuan dauden hizkuntzak.

Eduki hauek gure gaiarekin lotuta daude, hau da, kode-aldaketa eta kalkoarekin lotuta. Hauek zuzentzea eta identifikatzea garrantzi handia dauka Lehen Hezkuntzan baita gure egunerokoan ere. Euskara hizkuntzaren arauak ongi ezagutu behar dira gero hizkuntza hau hitz egiteko eta erabiltzeko. Modu formaleko nahiz ez-formaleko hiztegia jakin behar dugu eta modu hauetan mintzatzeko era ere. Haurrek hizkuntza bat zuzen hitz egiteko bideak behar dituzte eta horretarako dago hezkuntza. Lan honen gaiarekin lotuta dauden eduki anitz aurkitu ahal ditugu eta eskolan gauza hauek landu behar dira.

2. HELBURUAK

Lan honen helburu nagusia haurrek daukaten euskara maila ikustea da. Zehazki hizkuntza hau hitz egitean daukaten maila. Helburua haien maila ikustea eta aztertzea da, euskal hizkuntza eta gazteleraren arteko kode-aldaketei eta kalkoei arreta ipiniz. Azterketa hau eginez, haien akatsak eta hobekuntzak ikusi ahal ditugu eta zer alderdietan hobetu ahal duten. Horregatik, beste helburuetako bat da, ikasleentzat proposamen didaktiko bat sortu haien euskara maila hobetzeko mintzamenaren alderdian.

Helburu espezifikoak ere dauzkagu eta hurrengoak izango lirateke:

- Esparru teoriko bat sortzea hainbat informazio-iturriren bidez, ondoren behaketaren analisia egiteko.
- Gehiengoaren hizkuntzak gutxiengoaren hizkuntzan duen eragina ikustea, haien arteko harreman-egoera batean.
- Gaztelaniaren presentzia handiak nola eragiten duen euskara mintzatuan ikustea.
- Bi hizkuntza horien arteko bildutako kalkoak eta kode-aldaketak identifikatzea eta sailkatzea.
- Lortutako emaitzei buruzko ondorio propioak ateratzea eta aurretik egindako hipotesiak betetzen diren ala ez ikustea.
- Curriculumean eta ikasleen egoeran oinarrituz, euskaraz hitz egitea helburu daukan proposamen didaktiko bat sortzea.
- Proposamen didaktiko horretatik ondorioak atera.

3. MARKO METODOLOGIKOA

3.1. AMAIUR IKASTOLA

Nik egindako azterketa eta proposamen didaktikoa Amaiur ikastolako ikasleekin egingo ditut, izan ere, hemen ikastola honetan praktikak egiten ari naiz.

Iruñeko Amaiur Ikastola D eredu Haur eta Lehen Hezkuntzako ikastetxe publikoa da. 1986. urtean sortu zen eta Iturrama auzoan dago, Iturrama eta Fuente del Hierro kaleen artean. Iruñerriko, Getzeko, Eskirotzeko eta Kordobilako ikasleak ikasten dute han.

Ikastetxe honen helburu orokorren artean hauek dauzkagu:

- Ikasle euskaldun eleaniztunak hezte, euskara eta euskal kultura ardatz hartuta.
- Euskaraz, ingelesez eta gaztelaniaz komunikatzeko gaitasuna sustatzea.
- Ikasleen gaitasunak garatzea, eta, horretarako, metodologia aktiboak eta IKTak erabiltzen ditu.
- Hezkuntza-komunitateko kide guztien elkarlana eta kooperazioa sustatzea.
- Hezkuntza-proiektu integratzailea eta plurala sustatzea, ikasle bakoitzaren ezaugarriak eta aniztasuna kontuan hartuta.

Azkenik, balio bezala kooperazioa, ingurunearekiko errespetua, euskararekiko jarrera positiboa, aniztasunarekiko errespetua, osasunerako hezkuntza eta indarkeriaren aurkako jarrera sustatzen da.

Eskola honek, zerbitzu ezberdinak eskaintzen ditu: Galar bailaratik autobusa edota guraso elkarteak kudeatzen dituen zerbitzuak; goizeko haurtzaindegia (7:45-9:00), jantokia, lo-kuluxka, guraso eskola eta euskarako klaseak helduentzat. Baita eskolaz kanpoko jarduerak badaude; informatika, mekanografia, margoketa, musikarekin jolasean, gitarra, pianoa, panderoa, txistua, trikitixa, bertsolaritza, xake, zirkoa, poliekintza, dantza, pilota, gorputza astindu, ingelesa eta futbito. Azkenik, haren hezkuntza eskaintza honakoa da:

- Euskara murgilketa: Euskal Astea, Euskara Kanpainak, Euskaraz Mintza Proiektua, Lecxit Programa, Bertsolaritza (LH5 eta LH6), Antzerkia.
- Ikaskuntza kooperatiboa geletan.
- Metodologia aktiboak: proiektuak, tailerrak, Montessori gela.
- 3. Hizkuntza, ingelesa, Haur Hezkuntzako 1. mailatik aurrera.
- Orientazio departamentua: orientatzailea, pedagogia terapeutikoko irakaslea eta entzumen eta hizkuntza irakaslea.
- Berdintasunean oinarritutako hezkuntza: Skolae Programa.
- Gaitasun digitala: monitore interaktiboak (LH5 eta LH6) eta arbel digitalak geletan.
- Chromebook ordenagailu gela eta liburu digitalak.
- Eskolako baratza proiektua. Iruñeko Udaleko ingurumen hezkuntzako zerbitzuarekin batera.

- Ekintza osagarriak: txangoak, kanpaldiak, hitzaldiak, ipuin kontalariak, mankomunitateko tailerrak...
- Jaiak: Olentzero eta Mari Domingiren eguna, danborrada, Agate Deuna, inauteriak, San Fermintxo, euri jasa.
- DBH eta Batxilergoa egiteko jarraipen bermatua Iturrama edo Biurdana institutuetan.
- Ikastetxeko kalitate kudeaketa sistema abian duena.

Ikastetxeak bi pisu ditu. Lehenengo pisuan, ezkerreko aldean, atezaintza, erizaindegia, zuzendaritza gela, idazkaritza gela, irakasle gela, jantokia eta irakasle komunak daude. Erdialdean, Haur Hezkuntzako 1. eta 2. mailako klaseak dauzkagu haien komunekin. Eskuinaldean, Haur Hezkuntzako 3. mailako eta Lehen Hezkuntzako 1. eta 2. mailako klaseak daude, soinketa gelarekin batera. Bigarren pisuan, ezkerrean, musika gela eta beste irakasle komun bat dago. Erdialdean Lehen Hezkuntzako 3. eta 4. mailako klaseak daude, Montessori gela, informatika gela eta beste irakasle gela batekin batera. Bukatzeko, eskuinaldean lehen hezkuntzako 5. eta 6. mailako klaseak, komunekin batera. Patiora beheko pisutik ateratzen da, horretarako hiru ate daude.

Covid-19arengatik, hainbat neurri berri jarri behar izan dira, musukoa eramatea eta segurtasun-distantzia bat izatea adibidez. Haietako beste bat, eskolako sarrera eta irteera moduan eragina izan du. Maila bakoitza ate zehatz batetik sartu eta atera behar da horrela, denak ate berdinean ez elkartzeko. Gainera, patio orduetan, klase bakoitzak bere patioko zona dauka. Zonak egunero aldatzen doaz, hau da, klase berbera ez doa beti patioko zona berberera.

5. irudia

Patiora sartzeko ateak eta itxoiteko eremua

Oharra: Patiora sartzeko ateak eta itxoiteko eremua iruditik egokituta, Amaiur Ikastola

6. irudia

Eraikinerako ateak

Oharra: Eraikinerako ateak iruditik egokituta, Amaiur Ikastola

Langileen artean, zuzendaria, ikasketa burua eta idazkaria dauzkagu. Hauek kontatu gabe, 21 irakasle gehiago daude (laguntzaileak kontuan hartuta); tutoreak, musikako irakaslea, PT irakaslea,

ingeleseko irakasleak, erlijio irakaslea, gorputz heziketako irakaslea... Azkenik, atezainak, eta garbitzaileak dauzkagu.

Maila guztietan bi klase bereizten dira, A eta B klaseak. Bakarrik 5. mailan hiru klase aurkitu ahal ditugu, A, B eta D klaseak. Klase bakoitzeko 17-24 haur aurkitu ahal ditugu.

1. taula

Ikasle kopurua klase bakoitzeko

Klasea	1. A	1. B	2. A	2. B	3. A	3. B	4. A	4. B	5. A	5. B	5.D	6. A	6. B
Ikasle kopurua	24	24	22	22	23	24	24	23	17	17	17	20	20

Ni 3. mailan nago, 3.B klasean. 24 ikasle daude eta lau sei taldeetan esertzen dira. Ikasle guztiak 2013. urtean jaioak dira, hiru ezik 2012. urtean jaio zirela, hau da, errepikatzaileak dira. Klasean 8 neska eta 16 mutiko daude. Badaude bi haien artean anaiak direnak, bikiak dira.

3.2. AZTERKETA

Nik prestatutako azterketa hau, 3. mailako klase bati egin nion, 3. B klaseari, lehen esan bezala, nire praktiketako klasean. Klasean zehar ikasleek euskaraz hitz egiten erabiltzen zituzten gaztelerako kalkoak eta kode-aldaketak apuntatu nituen eta koaderno batean bildu. Haien ez zekiten nik haien esaten zutena apuntatzen nuela.

Honekin "behatzailearen paradoxa" edo gazteleraz "La paradoja del observador" azaldu beharko litzateke. Labovek (1972, 1984), Fernandezek aipatua (2018: 142.orr) honakoa esan zuen: "Se trata de la materialización de un problema metodológico clásico de los estudios del lenguaje en su contexto social: los medios empleados para la recogida de datos interfieren, condicionan o modifican las características de esos mismos datos". Hau da, behatzailearen paradoxak behatutako fenomenoaren behatzailearen edo ikertzailearen beraren presentziak eragiten duen egoera bati egin dio erreferentzia.

Orduan nire azterketara bultzatuz, ikasleei haien hizkuntza eta hiztegiari buruz azterketa bat egin ari naizela esan banie, haien hitz egiteko modua aldatuko lukete. Gehienek, ez ziren normalean hitz egiten duten bezala mintzatu, seguraski haien euskara maila hobetzen saiatuko lirateke horrela nik emaitza hobek apuntatzeko eta abar. Honen ondorioz, nire azterketa faltsua izango litzateke, ez litzateke erreal izango, izan ere, egunerokoan hitz egiten duten modua beharrezkoa dut. Haien normalean egiten dituzten kalkoak eta kode-aldaketak behar ditut, bestela azterketa ez da baliagarria izango.

Haien esaldiak apuntatuz aparte, haien euskara maila eta egoera hobe ezagutzeko, ikasleei inkesta bat egin nien. Inkesta honek hainbat galdera ditu egunerokoan euskararen erabilerari buruz. Galderak banaka egin nizkien, horrela batzuen erantzunak besteenak ez eragiteko. Baita neskak eta mutilen erantzunak bereiziko ditut, eta generoak eraginik ote daukan ikusteko ere. Inkesta hau bi klaseei egin nien eta hauek dira egin nizkien galderak:

7. irudia

Galdetegia

GALDETEGIA	
1.	Izen-abizenak:
2.	Neska edo mutila zara?
3.	Egunean zehar zenbat hitz egiten duzu euskaraz?
4.	Zure gurasoek euskaraz badakite?
5.	Gurasoekin euskaraz egiten duzu?
6.	Familiarekin zaudenean euskaraz egiten duzu? (ez bakarrik gurasoekin)
7.	Lagunekin/ikaskideekin noiz egiten duzu euskaraz? (Ez ba dira jantokira joaten edo eskolaz kanpoko jarduerak egiten, ez zuten erantzun)
	<ul style="list-style-type: none"> ● Klasean ● Patioan ● Jantokian ● Eskolaz kanpoko jardueretan ● Beste momentu batzuetan
8.	Eskolaz kanpoko jarduerak euskaraz egiten dituzu? (Ez ba dituzte egiten ez zuten erantzun)
9.	Klasean zaudenean, irakasleari euskaraz egiten diozu?
10.	Euskaraz hitz egitea garrantzitsua iruditzen zaizu? Zergatik?

Nire ustez, generoak ez dauka eraginik hizkuntzaren inguruan. Nire hipotesiak kontatuz, ikasle gehienak beren egunerokoan euskaraz ez dute hitz egiten, bakarrik gurasoekin (euskaraz baldin badakite) eta eskolan batzuetan. Haiek libreki hitz egiten dutenean, normalean gazteleraz egiten dutela uste dut. Iritziz, haien guraso askok euskaraz badakite, baina ez guztiek. Euskaraz dakiten gurasoekin ikasleak etxean euskaraz egingo dutela diot. Modu batean edo bestean, guraso bakar batek euskara badakienean, gehiengo momentuetan erdaraz aritzen direla uste dut. Familia osorekin elkartzen direnean, aitona-amonekin, lehengusu-lehengusinekin... gazteleraz hitz egiten dutela uste dut. Baita lagunekin gehienetan gazteleraz egingo dute. Patioan entzuten diet gazteleraz egiten irakasle bat hurbildu arte. Klasean batzuetan erdaraz egiten dute guk zerbait esan arte, baina

euskaraz egiten dute ere. Eskolaz kanpoko jarduera gehienak gazteleraz egiten dituztela pentsatzen dut. Klasean daudenean gehienetan irakasleari euskaraz egiten diote, izan ere, euskara hitzun erreferente bezala daukate. Azkenik, euskaraz hitz egitea garrantzitsua dela gehienek esango dutela uste dut, ideia hori txikitatik buruan sartuta dute eta.

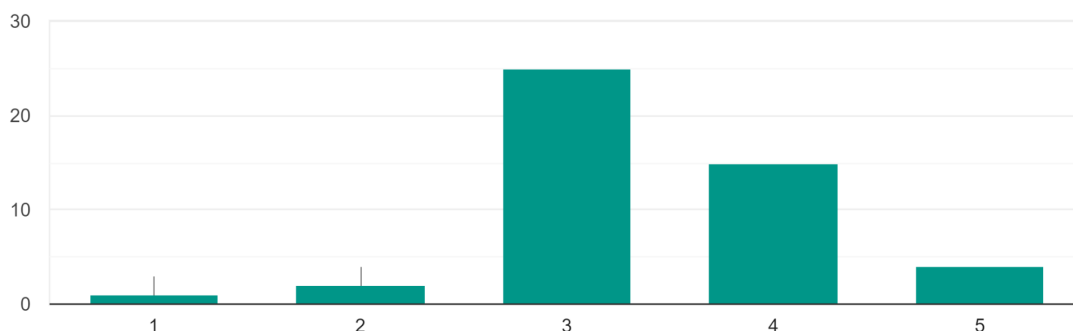
3. mailako bi klaseei egin nien inkesta hau, osotara 47 ikasleei. Galderaz galdera aztertu dut. Inkesta hasi baino lehen eskatu genien ikasleei egiazaleak izatea eta ez guk ikusi nahi genuena erantzutea, bestela ez duela ezertarako balio, azpimarratzen genien.

8. irudia

Euskararen erabilera egunean zehar

Egunean zehar zenbat hitz egiten duzu euskaraz?

47 respuestas

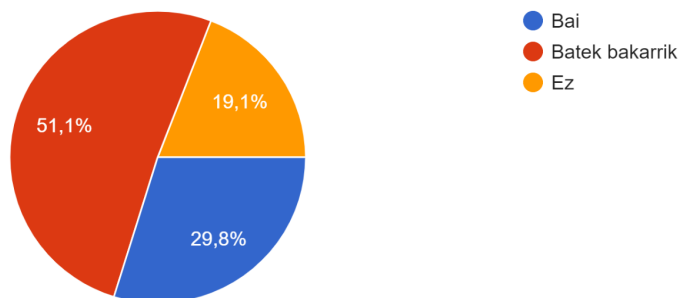
Galdera honekin jakin nahi nuen ikasleek pertsonalki bere euskararen erabilera. Gero ikusiko dugu ea hau egia den. Grafikoan ikasten denez, gehienak batzuetan hitz egiten dutela uste dute, edota gehienetan.

9. irudia

Gurasoen euskara jakinmina

Zure gurasoek euskaraz badakite?

47 respuestas

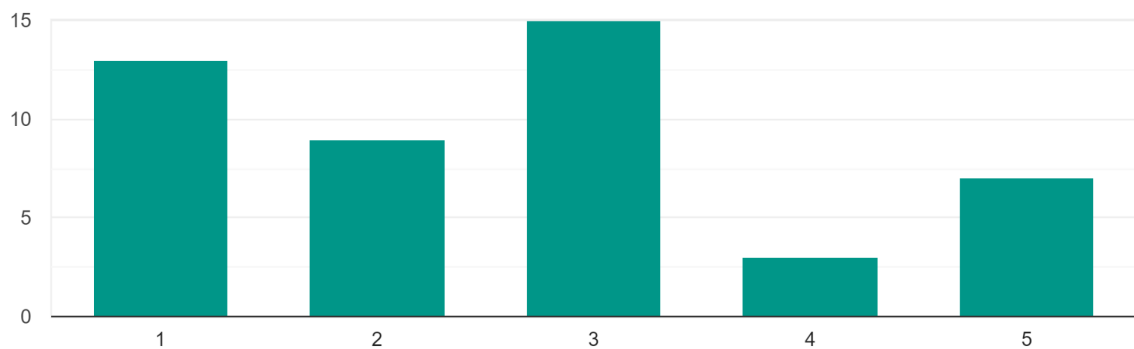
Gurasoen euskara mintzamenari buruz, ikus daiteke guraso askok euskaraz badakitela. Dударik gabe, ikasleen euskara mailak gurasoengan eragina dauka. Lehen guraso askok ez zekiten euskaraz, orain gero eta guraso gehiagok euskaraz dakite eta grafiko horrekin ikusi ahal dugu. Aipatu behar da ikasleek euskaraz ikasteko aukera handia dela eta maila ona izateko aukera handiak dauzkatela. Hala eta guztiz ere, oraindik euskaraz ez dakiten gurasoak daude 47 ikasleetatik bederatzik ez daukate euskaraz dakiten gurasorik. Normalean kanpotik datorren gurasoak direlako eta ez hemen jaioak.

10. irudia

Euskararen erabilera gurasoekin

Gurasoekin euskaraz egiten duzu?

47 respuestas

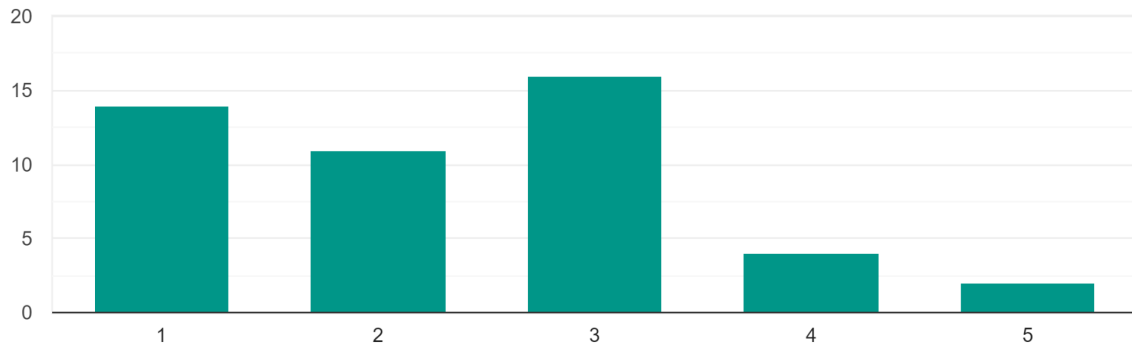
Hurrengo galderarekin jarraituta, gehienak *batzutan* erantzun dute. Baina harritzekoa da, nola hainbeste gurasok euskaraz jakitea eta ikasle askok *inoiz* edo *gutxitan* erantzutea. 13 ikaslek inoiz erantzun dute eta 9k gutxitan. Horrek 22 ikasle batzen ditu haien gurasoekin ez dutenak euskaraz hitz egiten eta gutxitan. Lehen ikusi dugun bezala, ikasleen gurasoetatik bat euskaraz jakiten duten maila asko daude eta galdera honen erantzunak jakinda, normalena izan daiteke gurasoak eta haurrak elkarrekin egotean erdaraz egitea, izan ere, guraso batek euskaraz egiten badu ez dira haien artean ulertuko eta gatzelerarekin, berriz, bai. Baina ezin dugu alde batera utzi 7 pertsonak beti bere gurasoekin euskaraz egiten dutela.

11. irudia

Euskararen erabilera familiarekin

Familiarekin zaudenean euskaraz egiten duzu? (ez bakarrik gurasoekin)

47 respuestas

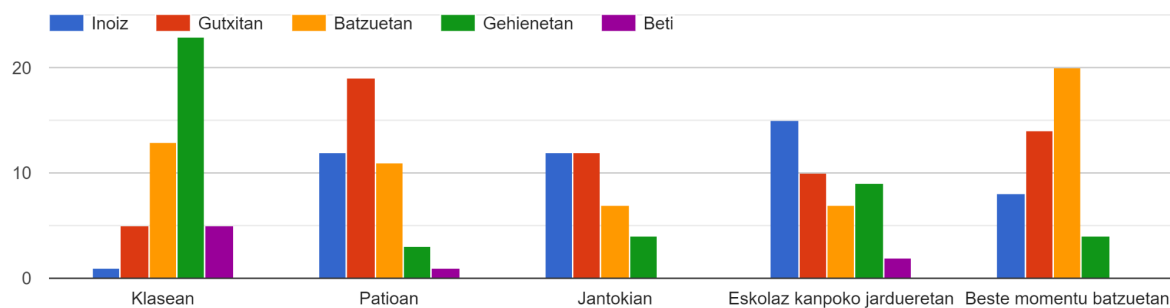

Erantzun oso antzekoekin jarraitzen dugu. Familia osoarekin elkartzean (lehengusu-lehengusinak, aitona-amonak, osaba-izebak...), ikasle gehienek euskara gutxi erabiltzen dute.

12. irudia

Euskararen erabilera lagunekin lekuaren arabera

Lagunekin/ikaskideekin noiz egiten duzu euskaraz?

Galdera honi erreparatuta, lehendabizi egoera ezberdinak banan-banan aztertzen joango naiz.

Klasean ikasle gehienek gehienetan euskaraz hitz egiten dutela diote, baina batzuetan ere. Normala da, izan ere, klasean irakasle bat dago eta ikasleek euskaraz hitz egiteko presioa daukate. Baita irakasleak behin eta berriz ari dira errepikatzen eta haiei esaten euskaraz hitz egiteko.

Patioan ikasleak libreagoak dira eta askatasun handia daukate. Haien artean egoten dira jakinez irakasleak ingurutik daudela baina ez beren gainean, klasean bezala. Horregatik haiek normalean beren izaera osoa adierazten dute eta normalean erdaraz hitz egitea izaten da. Grafikoan daukagunez, ikasle gehienak inoiz edo gutxitan euskaraz egiten dute haien artean.

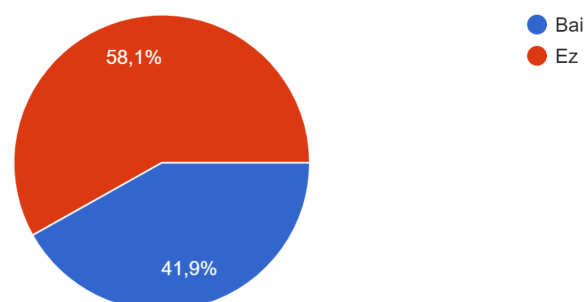
Ikasle guztiak ez dira jantokira joaten baina bai 35 pertsona, hau da, ikaskide asko. Jantokian euskaraz hitz egiteko esaten zaie baina ez zorrozki. Kontuan hartu behar da, aldi berean, haurrentzat bazkaltzeko momentua askatasun handikoa dela. Gainera, haien ikaskideekin bazkaltzean eta ez autoritate figura batekin, sozializazioa eskatzen du eta une horietan ere erdaraz hitz egitea ateratzen zaie.

13. irudia

Euskararen erabilera eskolaz kanpoko jardueretan

Eskolaz kanpoko jarduerak euskaraz egiten dituzu? (Ez ba dituzu egiten ez erantzun)

43 respuestas

Grafiko honekin batera, ikasle askok nahiz eta euskara jakin eta D ereduan egon, eskolaz kanpoko jarduerak erdaraz egitea hautatu dute. Arraroa iruditzen zait seguraski gurasoen aukera hau. Egia da, eskolaz kanpoko jarduerak euskaraz egiteko aukera gutxiago daudela. Baita jarduera hauetan euskarari garrantzi gutxiago ematen zaio. Nire ustez, gurasoek edo jendeak pentsatzen duena da, zertarako apuntatu nire seme-alaba euskaraz dagoen eskolaz kanpoko jarduera batera, eskolan euskaraz egiten badu?. Lehen esan bezala, ez diote hainbeste garrantzi ematen euskarari jarduera hauetan, horregatik hainbeste haurrek erdaraz egiten dituzte. Horren ondorioz, goiko grafikoan ikasle gehienek inoiz edo gutxitan markatu dute. Baita nik pentsatzen dudana da, eskolaz kanpoko jarduerak

euskaraz egiteko edo gazteleraz egiteko eskaintza berbera ez dagoela. Gazteleraz egiteko jarduera askoz gehiago daude. Gertatu ahal dena ere da, gurasoek bere seme-alabek nahi duten aktibitate batera apuntatu nahi izatea eta jarduera hori euskaraz ez egotea. Horren ondorioz, gazteleraz dagoen jarduera batera apuntatzen zaie. Azkenean haur askok jarduera hauek gazteleraz egiten dituzte.

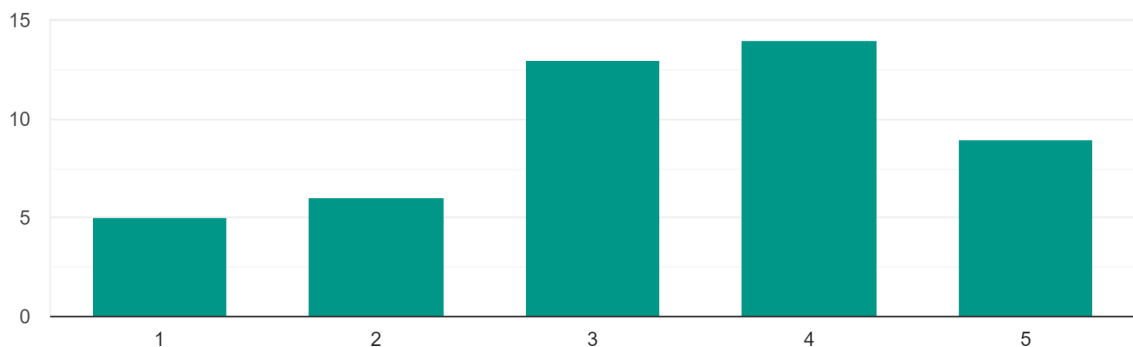
Azkenik, beste momentu batzuetan ikasleek batzuetan hitz egiten dutela diote, batzuk inoiz edo gutxitan ere aukeratuz. Esan beharra dago, ezta ikasle batek beti euskaraz egiten duela, inork aukeratu du aukera hori eta.

14. irudia

Euskaraz dauden abestien kontsumoa

Entzuten dituzun abestiak euskaraz al daude?

47 respuestas

Galdera hau sartu nuen, izan ere, ohitura musikalak asko laguntzen du bakoitzak duen euskara mailan. Gaur egun, guztiok kontsumitzen dugu musika mundua eta egunero entzuten dugu musika. Musika gehiena euskaraz entzuten badute, euskara maila hobea izateko aukera gehiago izango dute. Orduan, jakin nahi nuen ea belaunaldi horretako haurrek musika euskaraz entzuten duten. Grafikoari begira, ikus dezakegu ikasle askok musika euskaraz entzuten dutela. 9 pertsonak diote entzuten duten musika guztia euskaraz dagoela eta 27 pertsonak batzuk edo gehienak euskaraz daudela ere. Entzuten duten musika euskaraz egotea oso seinale ona da. Metodo horrekin seguraski gutxinaka euskara maila hobetuko dute.

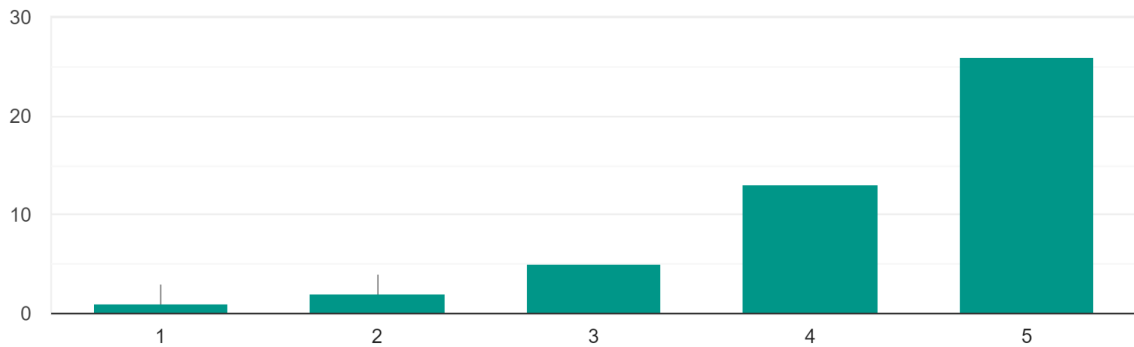
Praktiketan ikusi dudanez, ikasle askok ikastolak eskaintzen dioten musika entzuten dute, noski guztia euskaraz dago. Klasetan entzuten den musika, adibidez plastika edo manipulazio ariketak egiten direnean, musika irakasgaietan, soinketa irakasgaietan, festak egitean (inauteriak, Olentzero...)... Une horietan jartzen den musika euskaraz dago eta haien errepertorioa aberastea dakar. Baita haur askok *Goazen* telesaila ikusten dute eta han euskaraz dauden abesti asko daude. Influentzia handiak daude haien egunerokoan.

15. irudia

Irakasleari euskaraz egiten dioten maiztasuna

Klasean zaudenean, irakasleari euskaraz egiten diozu?

47 respuestas

Galdera hau eginez, jakin nahi nuen ea euskaraz egoteko autoritate handiena eskolan daukan pertsonari euskaraz egiten bazioten. Logikoena izango lirateke denek irakasleari euskaraz egitea, baina ikusi ahal da ez dela horrela. Gehienek beti egiten diote baina badaude ikasleak gehienetan edo batzuetan euskaraz egiten diotenak.

Ikasle batzuei, harrigarria iruditu arren, asko kostatzen zaie irakasleari euskaraz egitea. Badakite euskaraz egin behar diotela baina hizkuntza hau hitz egitea erronka bat da haientzat. Horregatik zuzenean gazteleraz egiten dute, badakitelako ere irakasleek gazteleraz badakitela. Gazteleraz egitean eta irakasleak euskaraz hitz egiteko esatean, hizkuntza hori gehiago kostatzen zaienez, nahiago dute isilik egon eta ez esan ezer. Modu horretan ez dute hizkuntza garatuko ezta honen mintzamena ere.

16. irudia

Euskararen garrantziaren erantzunak

Euskaraz hitz egitea garrantzitsua iruditzen zaizu? Zergatik?

bai

3 respuestas

ez

3 respuestas

Ikasle gehienei euskaraz hitz egitea garrantzitsua iruditzen zaie. Batzuk ez dituzte arrazoirik jarri baina gehienek bai. Ikasleek eman zituzten arrazoiak hurrengoak dira, ondoan zenbat erantzun berdina ateratu diren jarrit:

2. taula

Erantzunak eta haien kopurua

ERANTZUNAK (arrazoiak)	ERANTZUN KOPURUA
Jende gutxi hitz egiten duelako	4
Desagertu edo galdu egingo dela esaten dute	15
Aukera bakarra dagoelako	1
Bestela euskara galduko delako	2
Enpresa batzuetan frogak daude eta euskara behar duzulako	1
Lehen euskaraz ezin zelako hitz egin	1
Euskaraz hitz egitea oso ona delako	1
Hizkuntza bat delako	2
Hizkuntza berri bat ikasten dugulako	2
Klasean hitz egiten dugulako	2
Bestela Amaiur Ikastola triste jarriko da	1
Euskara oso baliotsua dela esan didatelako gurasoek	1
Hizkuntza zaharra delako	2

Galdera honetan haurrak bere egunerokoan entzun dutenarengandik baliatzen dira, hau da, familian, eskolan eta hainbat lekutan entzun dute euskara hitz egin behar dela eta garrantzitsua dela. Horregatik, batzuek hori erantzun zuten eta ez zekiten zehazki zergatik iruditzen zitzaien garrantzitsua. Beste batzuek, kontzientzia gehiago hartuz, bazekiten zergatik euskara hitz egitea garrantzitsua zen. Gehienek desagertu ahal dela badakite eta horregatik hitz egin behar dutela diote. Baita jende gutxi hitz egiten duela eta erantzun hori aurrekoarekin lotua dago. Erantzun hauek haurrek eskolan edota etxean entzun izan dute, baina haiek bakarrik arrazoi hauek idaztean, badakigu ulertzen dutela eta honen kontziente direla.

Esan beharra dago, hiru pertsonak erantzun dutela garrantzitsua ez dela eta beste hiruk pixka bat garrantzitsua dela esan dutela. Nire ustez, haur hauek ez dakite zergatik hari diren euskaraz ikastolan. Haiek uste dute euskaraz hitz egitea tokatu zaiela eta listo, haien gurasoek D ereduko ikastola batera apuntatu dituztelako eta kito. Ez dira kontziente euskararen garrantziaz eta axola zaie

gaztelera edota euskaraz hitz egitea eta bakarrik hizkuntza ezberdinak bezala ikusten dituzte, berdina bezala. Agian etxean ez diete esan euskarak garrantzia duela eta beste ikasle batzuk ez bezala, ideia horretaz ez dira jabe.

4. ALDERDI PRAKTIKOA

Klasean zehar bildutako esaldiak, hiru multzotan banatu ditut, gaztelera non sartu duten tokiaren arabera: txandaketak egiten dituztenean, bi esaldietako bat gaztelera egitean eta gaztelera markak erabiltzean. Adibidez, txandaketetan esaldi bereberetan gaztelania eta euskara erabiltzen dutenean da: “egingo dut *el almuerzo*”. Bi esaldietako bat gaztelera egitean “gaur arratsaldean *tengo un partido*” izango litzateke adibide. Bukatzeko, gaztelera markak erabiltzen dituztenean *hombre no!* adibide izango genuke.

Hemen daude 3. mailako ikasleek egiten dituzten gaztelania eta euskararen kode-aldaketak eta kalkoak, multzoka jarrita. Adibide batzuk kode-aldaketak eta kalkoak dira aldi berean, orduan bi multzotan sartu ditut. Letra etzanean jarri dut kalkoa edo kode-aldaketa dena horrela ondo ezberdintzeko.

KODE-ALDAKETAK:

Hurrengo lerrotan corpus guztia hiru multzotan sailkatu ditugu:

- **Etiketa moduko txandaketak:**
 - *Pero, pero* ez dut ulertzen
 - *Es que* ez dut ulertzen
 - *Que* ez jarri fantasma
 - *Que* ez daukagu ingelesa
 - *Que* da zurea!
 - *Que* da mentira
 - Da de Ander liburu hau, *sabes?*
 - *Bueno que* bai
 - *Toma ya*
 - *Pues* nire izeba...
 - *Oye!*
 - *Tu!* Zela etxekolana
 - *Hombre no!*
 - *Ya claro*

- **Perpaus barruko aldaketa:**

- Ez dut ulertzen *la cosa esa*
- Da *fácil*
- Zara *gemelo?*
- Baina nola ez dago *sitio...*
- *A que dira tiquismiquis?*
- Barra bat *de hierro*
- *El patito* hori...
- Hori da *falsificau*
- Egin al duzu *más pequeño*
- *Hasta que* apurtzea oina
- Begiratu dut *esta mañana*
- Futbola da *como mi novia*
- Egin ahal duzu *mas pequeño*
- Jo dit puñetazo bat *en los huevos*
- Egin genuen *ensalada de cosas extrañas*
- Ez nekien saltatzen *en la colchoneta*
- Ari didate tomatzen el pelo
- Geratu nintzen sobau
- Eta ikusi nuen la peli de Encanto
- -Nork ikusi du pelikula? -Nik *en los anuncios*
- Ez dauka *sentido*
- Ez zait erori *el brazo*
- Dauka *mejor letra que tú*
- *Antes de que* Gorka zen atezaina
- Ainhoa aldatzen dizut *de sitio*
- Zergatik jarri didazu *cabeza grande?*
- Eta ni jolastu al fútbol
- Badakizu *que bihar me ponen aparato?*
- Begira *que calentita*
- Eta zu *de Jupiter si te parece*
- Uste nuen *que son un culo*
- Jarri dut *bost por diecinueve*
- Ireki dut *un paquete de fútbol*
- Enara jo dit *un puñetazo en las partes bajas*

- Hori da lau bat? Ze *mala letra*
- Hiru *chica*?
- Ni naiz *moreno*? Ni nahi dut izan *morenito*!
- Eta jarri da pixka bat *morenito*
- *Fallo* bat *aunque sea*
- Eta orain *examen sorpresa*
- Al da marraztu *en el examen*?
- Ni naiz *bueno al Fifa*
- Hori dago *super claro*
- *Porque* esaten du egia
- Eman behar didate *una recompensa de mil millones de euros en Fifa*
- Hori da *injusto*
- Bota nuen *al fuego*
- Hartu nuen *bote de espuma* bat
- Joan nintzen *a casa de mi abuelo*
- Eta galdu nuen *la final*
- Aurkitu nuen Ekaitz *de la otra clase*
- Nire anaiak irabazi zuen 5-0 *contra la Txan*
- Larunbatean joan nintzen jatera *por ahí* eta bazeuden *unas nubes gigantes*
- Egingo dugu *el blog y la cosa esa*?
- Da *de mi pueblo*
- Zaude *un poco pesau*
- Falta zaizu *decorar*
- Horrek ez dizu ematen *derecho a...*
- Asia da *gigantesco*
- Argazkiak doaz *juntos*?

● **Perpau kanpoko aldaketa:**

- Behar dut aulkia *porque me duele la tripa*
- Jarri etxerako lan extra *si vienes tarde*
- Ezin duzu konfiatu *porque yo no confío*
- Baina jarri handia, *que si no no te va a entrar*
- Joan nintzen Salinasera *a terminar los Carnavales*
- Herriko frontoira joan nintzen eta *comí chocolate con churros*
- Utzi pasatzen *que me gusta la clase*

- Eta itxoitea egitea Gerard, *no te va a pasar nada, ni que te mueras*
- Odei, ya dago etxerako lana y *está calentita*
- Bera dago burlatzen, *cuando su letra es peor que un culo*
- Bakarrik esan dut *que da mas guapo zure anaia*
- Ni nahi dut ostiralean *porque así me lo quito*
- Al dut egin hemendik? *Pa que sea mejor*

KALKOAK:

- Baina *nola* ez daude arkatzik...
- *Si* jotzen du horrela bai
- *A que* geratzen zara zu ere
- *A que* dago robot bat?
- *Ez nekien* saltatzen en la colchoneta
- Baina *si* daude bost
- *Como si* da... (como si fuera)
- *Si* badaki
- *Jo dit* puñetazo bat en los huevos
- Da *restaurante* bat
- Hor *fiesta* bat egin nuen
- Joan nintzen erostera *txutxeak*
- Hori da *injustoa*
- Eta *ya está*
- Nahi dut kontatu nire *historia*
- Bera dago *burlatzen*
- Ari didate *tomatzen el pelo*
- Ez dut encontratzen
- *Parezitzen* zara a una actriz
- *Jamoia*
- *Asientoak*
- Da *restaurante* bat
- Etxerako lanak *olvidatu* ditut
- Ezin duzu *konfiatu*
- *Despertatu* nintzen
- Nago *preguntatzen*
- Baina *como* ez zegoen...

- Ezin dut *botatu* (bozkatu)
- Denak *juntatzeko*?
- Nire *abuelaren* etxean
- *Casi* beti

Goian dauzkagun adibideei erreparatuta, markatzaileen artean ikus dezakegu ikasleek gaztelera agerian daukatela nahiz eta euskaraz hitz egin. Alde batetik, *Si, es que, a que, pero, porque, o sea, que...* bezalako gaztelera dauden hitzak maiz erabiltzen dituzte. Hau gertatzen da, hurrek txiki txikitatik garatzen dituztelako hitz hauek. Lotura hauek, markatzaile gisa jarduten dute, komunikazio-funtzioak eta -balioak adierazten dituzte eta Ibarra ongi adierazten duenez (Ibarra, 2020). Adibidez:

- *O sea* zenbat marrazki dira?
- *Pero, pero* ez dut ulertzen

Bestaldetik, oso ohikoa da *si, que, es que* eta *a que* erabiltzea. Normalean esaldiaren hasieran doa horregatik hurrek hasieran esanez, oso argi daukate haien esaldia zein motatakoa izango de, hots, zer esan behar duten zehazki. Horregatik errazago egiten zaie marka hauek erabiltzea. Hitz hauek euskaraz itzultzean ez dira markak esaldiaren hasieran jartzen. Markak *-(e)/a* eta *ba-* dira, eta aditzaren ondoan doaz. Hurrek gaztelera marka hauek oso goiz ikasten dituzte eta barneratuak daukate. Orokorrean hurrek aditz forma hauek egitea asko kostatzen zaie eta ez daukate oso normalizatua. Horregatik ere, gaztelera marka horiek erabiltzen dituzte, erosoago delako. Hemen dauzkagu adibide batzuk:

- *Es que* ez dut ulertzen
- *Es que* si da castigo de los profesores
- *Es que* da un rollo Goazen
- *Que* da distinto!
- *Que* ez daukagu ingelesa
- *Que* zegoen nola gauza bat
- *A que* da hau?
- *A que* geratzen zara zu ere
- *A que* dago robot bat?
- *Si* jotzen du horrela bai
- *Sí* da hamazazpitan

Kalkoetan ikusi ahal dugu zein ohikoa den gaztelera egitura erabiltzea euskaraz hitz egiten ari diren bitartean. Arruntena eta ia salbuespenik gabe aditza esaldiaren hasieran jartzearena da.

Haur gehienek (guztiek ez esateagatik), esaldiaren hasieran aditza jartzen dute. Hau gaztelararen egituran egiten da eta euskaran onartua badago ere, hobetzekoa da aditza bukaeran jartzean, hau delako euskararen benetako egitura. Adibidez:

- *Da* nire beroki faboritoena. Es mi abrigo favorito.
- *Ari naiz* punta sakatzen. Estoy sacando punta.
- *Egon zen* tiroteo bat. Hubo un tiroteo.
- *Zen* la maratón de Valencia. Era la maratón de Valencia.
- *Pasatzen da* el quitanieves. Pasa el quitanieves.
- *Esaten du* que da la mejor. Dice que es la mejor.

Adibide hauetan kode-aldaketa egon arren, argi ikusten da nola aditza beti hasieran dagoen.

Bestaldetik, bildutako corpusean argi ikusi ahal dugun beste gaztelera marka bat dela sustantiboen ordezkapena, hau da, sustantiboa gaztelaraz esatea. Euskaraz hitz egitean gehienak gaztelaraz pentsatzen dute eta ondoren bere buruan euskarara itzultzen dute pentsatutakoa. Hitz bat, normalean izen bat, ez zaienean euskaraz ateratzen, zuzenean gaztelaraz esaten dute. Esaldia egitean hitz horiei euskarazko desinentziak gehitzen dizkiote batzuetan, *-rekin*, *-n*, *-a(k)*, *-ra...* gisakoak. Hemen badauzkagu horien adibide batzuk:

- *Zara gemelo?*
- *Que da mentira*
- *Jamoia*
- *Arratsaldean joan nintzen Pamplonara*
- *Da restaurante bat*
- *Etorri zen gure tioa almuerzoa jatera*

Gauza bera gertatzen da aditzekin. Aditza gaztelaraz esaten dute baina aditzen euskarako egitura erabiltzen dute, hau da, aditz hori euskaraz jokatu. Gaztelaraz dagoen aditz horri, *-t(z)en*, *-tzea*, *-tu*, *-du* gehitzean dagokio. Era berean, Ibarak (2020: 234) egindako azterketan Iruñeko eskola batean horrela dio:

En estos casos, la adaptación morfológica consiste en eliminar la *-r* final del infinitivo y añadir al verbo español el morfema de participio *-tu*: *sudar* > *suda-tu*, *dormir* > *dormi-tu*. Una vez construido el participio, se añade a la raíz verbal los morfemas *-tzen*, *-tzeko*, *-tzera* en el caso de nominalizaciones y en el de futuro, se añade *-ko*, y de manera analógica se completan todas las demás inflexiones.

Nik ere horrelako adibide asko bildu ditut eta hauek izango lirateke batzuk:

- *Parezitzen* zara a una actriz
- *Ez dut enkontratzen*

- Que ez dut *responditu*
- Ez nekien *saltatzen* en la colchoneta
- Bera dago *burlatzen* cuando su letra es peor que un culo
- *Despertatu* nintzen
- Baratzara joan nintzen eta egon nintzen *podatzen*
- Nago *preguntatzen*

Berriz ere esaldi hauetan nahiz eta kode-aldaketak egon ere, aditzen ordezkapena eta jokoa ikus dezakegu.

Akats hauek oso ohikoak dira. Hurrek bereziki ,ikusitako ahal dugun bezala, askotan erabiltzen dituzte eta hau gertatzen da, ez dutelako euskaraz ordezkorik aurkitzen eta errazago gazteleraz esatea edota gazteleraren egitura erabiltzea egiten zaielako.

5. PROPOSAMEN DIDAKTIKOA

5.1. DESKRIPZIOA/JUSTIFIKAZIOA

Proposamen didaktiko bat prestatu dut, helburu nagusi bat daukana; euskara hizkuntzaren mintzamena garatzea. Azterketa bezala, proposamen hau, 3.B mailan egingo dut, hau da, 24 ikaslerekin.

Proposamen honek bi zati izango ditu, horregatik, bi egun ezberdinetan egingo da. Lehenengo zatia bideoetan zentratzen da eta ikasleek ikusitako bideoa kontatu beharko dute. Bigarren zatian ikasleek esfortzu gehiago jarri beharko dute. Hainbat irizpidez baliatuz, haiek asmatutako istoriotxo bat kontatu beharko dute eta beste batzuk memorizatu. Ikusten denez, bi ariketa hauen xedea, ikasleek euskaraz hitz egitea da.

Nik sortutako jarduera hauetan ikaslea protagonistatzat hartzen da eta irakaslea berriz, begiralea bezala jarduten du, kasu batean izan ezik, zeinean azalpen batzuk eman behar ditudan. Hau esanda, ikaslea zentroa izango da eta honen ikaskuntza bermatzeko gu haiek bideratuko ditugu.

5.2. HELBURUAK

Lan honetarako beharrezkoa daukagu helburu orokorrak eta espezifikoak bereiztea.

Helburu orokorrak:

- Komunikazio gaitasuna garatzea.
- Ulertzeko gaitasuna garatzea.

- Sormena garatzea
- Talde lana sustatzea, hau da, taldean lan egiteko gai izatea
- Gaitasun handiago edo txikiago duten ikasleekin lan egitea
- Parte hartze aktiboa sustatzea
- Ikasleak protagonistak bihurtzea, haien ikaskuntza propioaren prozesuan inizatiba hartuz.
- Klase giro ona eta osasuntsua sortu

Helburu espezifikoak:

- Euskaraz arazorik gabe hitz egitea
- Euskaraz hitz egiteko ohitura hartzea
- Hizkuntzaren erabilera diskurtsiborako gaitasuna lantzea
- Normalean gazteleraz pentsatzen dituzten ideiak euskarara pasa eta hitzez adieraztea ikastea
- Memoria garatzea eta horretarako estrategiak bilatzea
- Antonimoak zer diren jakitea
- Euskaraz hiztegia aberastu, zehazki izenondo batzuk ikasiz.
- Euskaraz pentsatzen saiatzea

5.3. EDUKIAK

Edukiak aukeratzeko beti bezala, Nafarroako Foru Komunitateko Lehen hezkuntzako Curriculuman oinarritu naiz. Hauek dira kurrikulumeko bokletan antolatuta erabili ditudan edukiak:

1. BLOKEA: AHOZKO KOMUNIKAZIOA: ENTZUMENA, ULERMENA, HITZ EGITEA ETA HIZKETAN ARITZEA.

- Ikaslearen jakin-mina eta irudimena suspertzen duten testu labur eta errazak entzutea eta ulertzea.
- Elkarreragina eskola bizitzaren komunikazio egoera egituratuetan.
 - Elkarreragineko hitzezko eta bestelako mezuak ulertzea eta adieraztea

4. BLOKEA: HIZKUNTZAREN EZAGUTZA

- Hiztegia hobetzen du ahozko ekoizpenetan
- Hasmenta Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologien erabileran, lan errazetan ikasteko tresna gisa.

5.4. JARDUERAK: MATERIALAK ETA BALIABIDEAK

1. zatia:

- Sei ordenagailu (Chromebook-ak)
- Proiektorea
- Arbela digitala

2. zatia:

- Izenondoak papertxo batzuetan
- Argazkiak/marrazkiak eta koloreak atzean

5.5. JARDUERAK: ARIKETEN SEKUENTZIAK

Lehen esan bezala nire proposamen didaktikoa bi zatitan banatuta dago. Zati bakoitzak bi saiotan egiteko pentsatuak daude, hau da, zati bakoitzak ordu bat eta erdi iraungo du.

1. zatia: Bideoak

Jarduera honetan sei ordenagailu beharko ditugu. Ikasleak taldeka esertzen dira normalean, lau pertsonatako taldeetan. Horregatik taldeak probestuko ditut eta talde horietan egingo da ariketa. Talde bakoitzak ordenagailu bat hartuko du, hau da, Chromebook bat. Nik sei bideo prestatu nituen, bat talde bakoitzeko. Bideoak 1-3 minutu irauten zuten, ez ziren oso luzeak eta denak marrazki biziduneko film laburrak ziren. Bideo gehienek irakaspen bat zeukaten eta haurrentzako bideo egokiak zirela uste dut.

Talde bakoitzak bideo bat ikusi beharko zuten. Haiek bideoan gertatzen zena oso ongi ikasi beharko zuten. Bideoa nahi beste aldiz ikusi ahal zuten, horrela ongi ikasteko. 40 minutu emango nien eta ikasleek nahi zuten materiala edota estrategiak erabili ahal zituzten bideoa ongi ikasteko, librea zen.

Bideoak ikusi eta ikasi ondoren, klase aurrean kontatu beharko zuten. Adibidez, lehenengo taldeko lau ikasleak arbelera atera beharko ziren, arbelari bizkarra emanaz eta txandaka haien bideoan gertatzen zena kontatu beharko zuten. Printzipioz, nik esango ditut hitz egiteko txandak baina haiek txandak egin badituzte bideoa kontatzeko, haiek egindako txandak errespetatuko ditut. Azkenik, talde horren bideoa denok ikusiko dugu eta egiaztatuko dugu ea istorioa ondo kontatu duten. Bideoa kontatzean blokeatzen badira edo ez badira oroitzen ni hor egongo naiz haiek laguntzeko eta galderak botatzeko. Gutxi hitz egiten baldin badute bideoaren inguruan galderak botako ditut ere.

2. zatia: Istoriotxoak

Jarduera hau bi saiotan egitea pentsatu dut ere, hots, ordu bat eta erdian. Hasi baino lehen azalpen txiki bat ematen diet izenondo eta antonimoen inguruan, ez zer den badakiten edo ez

jakiteko. Hau argi izanda, papertxo batzuetan izenondoak apuntatuak daude, 24 papertxoetan zehazki. Paper bakoitzean izenondo bat dago eta ikasle bakoitzari bat banatu beharko zaie, bakoitzak izenondo bat izanez. Besteek ez dute beste ikaskideen izenondoa begiratu behar. Norbaitek ez badaki bere izenondoaren esanahia, niri galdetu eta argituko diot. Ondoren, aukeratu altxatu eta bere izenondoaren antonimoa daukan pertsona bilatu beharko dute, horrela bikoteak eginez, hamabi bikote hain zuzen ere. *Ikus eranskinak 1.*

Bikoteak eginik, altuan frogatuko dugu ea bikoteak ongi eginak dauden. Jarraian, denek artean ikasi dugu izenondo guztien esanahia, izan ere, badaude batzuk ez direnak hain errazak. Gainera, haiek haien hitzekin haien izenondoaren esanahia azalduko dute, beti bezala nire laguntzarekin, behar baldin badute.

Hau bukatuta, bakoitzari argazki edo irudi bat emango diet. *Ikus eranskinak 2.* Bakoitzak bat izanda, istorio txiki bat pentsatu beharko dute tokatu zaien izenondoa eta argazkia erabiliz. Ez du zertan izenondoa irudian dagoenari erreferentzia egin behar. Hau da, izenondoa “ederra” bada eta argazkian etxe bat agertzen bada, ez du zertan etxea ederra izan behar. Istorioan etxe bat eta “ederra” izenondoa agertu behar dira besterik ez. Istorioak ez dira idatzi behar, bakarrik pentsatu. Norbaitek eskema moduko bat egin nahi badu, egin dezala baina helburua pentsatzea da bakarrik.

Haien ipuinak pentsatuak dauzkatenean, gutxi gorabehera 15 minututan, hiru elkartuko dira. Horretarako, irudiaren atzean kolore bat izango dute, kolore berdina daukaten pertsonak elkartu beharko dira, horrela hirukoteak sortuz, zortzi hirukote hain zuzen ere. Hirukotearen kide bakoitzak besteei haien istorio propioa kontatuko die. Besteek besteen istorioa entzun beharko dute eta ikasi. Horrela ulermena eta atentzioa garatuko dute, memoriarekin batera. Hiru ikasleek kontatu beharko dute haien istorioa. Bukatzean, batzuk bere taldekideren baten istorioa kontatu beharko du denek aurrean. Denek besteren baten istorioa kontatzeko astirik ez dagoenez eta astuna egin ahal denez, nik aukeratuko ditut arbelera aterako diren pertsonak. Ausaz egingo dut eta klaseko denbora bukatu arte pertsonak hautatuko ditut istorioak kontatzeko. Gutxi gorabehera 10-12 ikasle izango dira arbelera aterako direnak istorioak kontatzera. Noski talde guztietako norbait aterako da.

5.6. EMAITZAK

Jardueren emaitzei dagokionez, orokorrean ongi ateratu ziren. Ikasle gehienei lehenengo zatia bigarrena baino gehiago gustatu zitzaizkien, izan ere, bideoak eta IKT-ak presente zeuden. Horrek normalean haurrak motibatzen ditu eta gainera bideoak zeuden ere. Bideoak beti ere haurrak motibatzen dituzte eta ariketa gogo gehiagorekin hartzen dute.

Lehenengo zatian, hau da, bideoaren ariketan, lehen esan bezala ikasleak motibatuta zeuden. Ordenagailu bat lau pertsonentzako bazuten ere, ez ziren arazorik egon. Adibidez, norbait ukitzen zuen

ordenagailua, nork etentzen zuen bideoa... ez ziren arazorik egon. Haur batzuek egin beharreko aurkezpena serioski hartu zuten eta ea eskema bat egin ahal zuten eskatu galdetu zidaten. Talde batzuek oso ongi prestatu zuten, hitz egiteko txandak egin zituzten, bideoaren zatiak banatu zituzten,... Ariketa librea zen eta nahi zuten bezala prestatu ahal zuten. Beste talde batzuek bakarrik bideoa ikusiz memorizatzen zuten eta beste ikasle gutxi batzuek bideoa ikusten zuten baina memorizatu gabe eta hori egiteko esfortzurik egin gabe.

Aurkezpenak hasteko orduan, orokorrean oso ongi egin zituzten, ahots altuarekin azaltzen zuten, ideiak argiak zituzten, memoria ona zeukaten, bazekiten euskaraz nola azaldu... Batzuetan batzuk ez zekiten gauza bat euskaraz azaltzen edo ez ziren bideoaren zati batez oroitzen. Horretarako ni hor nintzen haiek laguntzeko eta gidatzeko. Galderak botatzen joaten nintzen baita bideoaren irakaspenari buruz ere, horrela jakiteko ea bideoa ulertu duten edo ez. Ikasle batzuk ahots oso baxuarekin hitz egiten zuten eta ez zitzairen asko entzuten. Baita konturatu nintzen ikasle batzuei euskaraz hitz egitea asko kostatzen zaiela, horregatik ariketa hau oso ondo etorri zitzairen, oso egokia zen beraientzat. Horrela, euskaraz hitz egiten praktikatzen zuten, oso ondo ikusten zelako normalean ez zutela hizkuntza honetan hitz egiten.

Orokorrean oso ondo atera zen jarduera eta disfrutatu zutela zirudien. Ni oso eroso egon nintzen eta ikasleei horrelako ariketa praktikoak egitea ondo datorkiela uste dut.

Bigarren zatiaren emaitzak txarragoak izan zirela uste dut. Lehenik eta behin, ariketa ez zen bideoarena bezain motibagarria, ez zituzten IKT-rik erabiltzen. Esfortzu handiagoko ariketa zen, non ikasleek asko pentsatu behar zuten; izenondoak ikasi, ipuin bat sortu, besteenak memorizatu... Horrek ikasleak nekatzea sortu zuen.

Hasieran motibatuak ziruditen, nik materiala banatzen nuelako. Izenondoak banatzean zentratuak zeuden orokorrean eta bere antonimoekin elkartzeko orduan energiarekin zeuden, motibatuak. Bikoteak eginak zeudenean eta ongi eginak zeuden frogatzeko momentuan, despistatzen joaten ziren. Denbora handia eman zuen banan-banan izenondo guztien esanahia azaltzea eta ikasleak normala denez, aspertzen ziren.

Hau bukatzean, eta haiek istorio bat asmatu behar zuten momentuan, ikasle batzuen kexak entzun nituen (baina hau beti gertatzen da). Beste ikasle batzuek zailtasunak izan zituzten istorio sortzen, nahiz eta izenondo eta argazki bat izan. Horretarako ni eta irakaslea geunden haiek laguntzeko. Istorioak txikiak izan behar ziren horregatik honek ez zuen denbora handirik eman. Esan beharra dago beste ikasle batzuk istorioa egiteko momentuan motibatuak zeudela. Ondoren, hirukoteak egiteko momentua praktikoagoa zenez, oso azkar egin zuten eta gogoekin. Gero, istorioak beste ikasleei kontatzeko momentuan denetarik egon zen. Ikasle batzuk nekatuak zeuden eta ez zitzairen hori motibatzen, horregatik esfortzu gutxi jarri zuten eta bakarrik ni edo beste irakaslea hurbiltzean istorioa kontatzen zuten. Honek ere beste taldekideak oztopatzen ditu. Haiek bere

istorioa kontatu nahi dute, baina ez badute haiek entzungo duten ikaskiderik, ez dute kontatuko eta jarduera ez dute egingo ere. Hala ere, beste ikasle batzuk gogoekin bere taldekideei kontatzen zieten asmatutako istorioa.

Aurkezpenak egiteko unean, ezer memorizatu zuten haurrak zeuden, erdizka memorizatu zutenak eta ederto memorizatu zutenak. Hitz egiteko orduan denetarik egon zen. Bideoaren ariketan orokorrean oso ongi azaldu ziren baina honetan okerrago. Batzuek txarrago memorizatu zuten istorioa eta ez ziren hain ongi azaltzen euskaraz. Beste batzuek ongi ikasi eta azalpena nahiko ongi egin zuten. Horregatik denetarik egon zela diot. Hortaz aparte ikasle batzuei ez zitzaien asko gustatu arbelera bakarrik ateratzea, horregatik ni haiekin jarri nintzen.

Jarduera hau luze xamar geratu zen, bereziki haien memoria faltarengatik. Aurkezpenak luzeak egin ziren azkenean eta gainerako ikasle gehienak aspertuak ikusten ziren. Hala ere, ariketa osoa orokorrean ondo etorri zitzaien haien euskara hobetzeko eta euskaraz gehiago hitz egiteko. Baita izenondo berriak ikasi zituzten eta ongi etorriko zitzaien haien hiztegia aberasteko eta betetzeko.

6. CONCLUSIONES

Como conclusión de este trabajo, por una parte podemos decir que los cambios de código y calcos son habituales en la producción de los niños. Son generales en un entorno bilingüe como es Pamplona y en concreto en la producción oral de los niños de Amaiur Ikastola, ya que es una escuela de modelo D. Podemos concluir que el cambio de código y los calcos se producen incluso de una manera en la que a veces cuesta diferenciar cuándo son interferencias y cuándo son cambios de código y además, en muchas ocasiones se producen los dos fenómenos a la vez. Por otra parte, se producen de una manera no marcada, es decir, que son absolutamente habituales en su discurso y surgen de manera usual en los niños.

Las producciones más altas han sido los calcos lingüísticos, y las alternancias lingüísticas dentro de la frase, las que son más abundantes. Por otra parte, el uso de las muletillas como; *venga, es que, bueno...* está muy generalizado, y se utiliza en el discurso bilingüe de una manera no marcada. No obstante, debemos tener en cuenta que no todos son incorrectos, ya que algunos están aceptados en el euskera.

Indudablemente, hay que señalar que los profesores y profesoras ponen mucho empeño en que los alumnos se dirijan a ellos en euskera, pero detectamos una dificultad en los niños que no tienen el euskera como lengua familiar. A estos alumnos y alumnas se les hace complicado realizar producciones en euskera, es decir, lo más habitual es que se dirijan entre ellos durante el tiempo libre y en los recreos, en castellano. Para paliar esta situación, hemos diseñado un conjunto de actividades que suponemos que van a jugar un papel importante en la mejora del nivel oral.

Este tipo de ejercicios se deberían hacer más en las escuelas para desarrollar y afianzar la oralidad, ya que es un proceso largo y no se consigue corregir con un par de actividades. Todos sabemos la importancia que tiene enseñar a los niños y niñas a hablar fluidamente un idioma desde la niñez. En estas tempranas edades, o incluso mucho antes, es cuando se desarrolla principalmente la capacidad de hablar fluidamente un idioma y tienen mayor facilidad de aprendizaje que cuando sean más mayores. Por ejemplo, estos alumnos y alumnas de Amaiur, estudian en euskera y en sus familias también hay miembros que saben euskera, entonces ¿por qué les cuesta tanto hablar el euskera? Tal y como deducimos de nuestra investigación, la mayoría del alumnado en su día a día habla en castellano y asocian al euskara como algo académico y a solo hablarle en este idioma a personas específicas como a los trabajadores y trabajadoras de la escuela como son el profesor y profesora, el secretario o secretaria, el director o directora... También en algunos casos a sus padres o a algún otro familiar o amigo o amiga. Pero, en general el uso del castellano es mucho más habitual en este entorno.

Por otra parte, hay que decir también que, en la enseñanza de la lengua, se ha descuidado en parte la oralidad, podemos decir que no se practica tanto como la escritura o la lectura. Por lo tanto, sería conveniente diseñar y elaborar distintos tipos de ejercicios para trabajar esta destreza.

Por último, hay que señalar que es normal se mezclen estos dos idiomas y más teniendo en cuenta la situación de diglosia en la que se encuentra esta sociedad, donde un idioma tiene más poder que el otro hace que el idioma minoritario se hable menos y por lo tanto con alto número de transferencia lingüísticas. Por eso, este trabajo tiene como objetivo analizar la situación de estas dos lenguas y llevar a cabo una unidad didáctica para poder mejorar el habla de los y las estudiantes. Al analizar su oralidad y ver qué tipo de cambios de código y calcos se producen, es necesario evitar las producciones erróneas de las aulas e intentar fomentar las correctas para mejorar la oralidad del euskara en la escuela.

BIBLIOGRAFIA

Alberdi, X. (2009). Kalkoen tipologia eta eragina gaurko euskarazko neologian, *Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo*, 1-2, 1-18.

Aurrekoetxea, G. & L. Unamuno (2011). Perpaus arteko Euskara-gaztelania kode-aldaketa, *Euskalingua* 19, 25-30.
<http://mendebalde.eus/euskalinguak/Euskalingua%2019/Perpaus%20arteko%20euskara-gaztelania%20kode-aldaketa.pdf>

- Cid Abasolo, K. (2014), Hibridismo lingüístico en la Vasconia peninsular: influjo de la lengua castellana en la lengua vasca. *RLLCGV*, XIX 247-266. [Erabilgarri hemen (2016/III/29): <http://revistas.uned.es/index.php/RLLCGV/article/view/13768/12454>]
- Fernández Sanmartín, A. (2018). La entrevista libre como método para evitar la paradoja del observador. Un estudio de corpus. *CHIMERA: Revista De Corpus De Lenguas Romanas Y Estudios Lingüísticos*, 5(2), 141–196. <https://doi.org/10.15366/chimera2018.5.2.001>
- Garzia, J. (2005). Kalko okerrak. *Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia*. https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/eima_estilo_liburu/eu_def/adjuntos/kalko_okerrak.pdf
- Gómez, J. (1998). El préstamo lingüístico: conceptos, problemas y métodos, 18-40. *Kalkoen Behatokia*, SEG (Sareko Euskal Gramatika).
- Ibarra, O. (2011). Sobre estrategias discursivas de jóvenes vascohablantes: causas que motivan el cambio de código. *Oihenart* 26, 279-298.
- Ibarra, O. (2014). Tipología y pragmática del code-switching vascocastellano en el habla informal de jóvenes bilingües. *Lapurdum*, 23-40.
- Ibarra, O. (2020) La producción oral de niños de Pamplona: code-switching y calcos euskara-castellano, *Oralia* 23/1, 7-25
- Labov, W. (1972). Some principles of linguistic methodology. *Language in Society* I, 97-120.
- Labov, W. (1984). Field Methods of the Project on Linguistic Change and Variation. En J. Baugh y J. Sherzer (eds), *Language in Use: Readings in Sociolinguistics*. *Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall*, 28-66.
- Muñoa, I. (2002). Zergatik eta zertarako erabiltzen ditugu euskara eta gaztelera solasaldi berean?. *Bat Soziolinguistika aldizkaria*, 53-63, 42.
- Nafarroako Gobernua (2020). *Nafarroako datu soziolinguistikoak*, 2018. https://gobiernoabierto.navarra.es/sites/default/files/azterketa_sociolinguistikoa_2018.pdf
- Nafarroako Foru Komunitateko Lehen Hezkuntzako Curriculumuma (2014): https://www.navarra.es/NR/rdonlyres/DC9FD764-A71A-4920-851D-24BB2C653B6F/0/F1410295_LehenHezkuntzako.pdf

Nafarroako Gobernua. Curriculuma. Lehen Hezkuntza. 2. liburukia. 2007:43-55.

<https://www.educacion.navarra.es/documents/713364/714655/curriprimaria2eusk.pdf/af83641d-12da-4efa-bc0a-45b173a3d4a8>

ERANSKINAK

Eranskinak 1: Antonimoak bikoteka

- Eterra-Itsusia
- Beldurtia-Ausarta
- Isila-Berritsua
- Indartsua-Ahula
- Aspergarria-Dibertigarria
- Biguna-Gogorra
- Argia-Tentela
- Garestia-Merkea
- Bitxia-Arrunta
- Pobrea-Aberatsa
- Urrun-Gertu
- Trebea-Traketsa

Eranskinak 2: Irudiak

